

**VEREENIGING**

TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.

**1895—1896.***Vergadering van Vrijdag 25 October 1895,**'s avonds te 7 $\frac{1}{2}$  uur,*

Voorzitter : Generaal NETSCHER.

De VOORZITTER: Vóór wij tot de eigenlijke werkzaamheden overgaan, wensch ik U, Mijne Heeren, met een enkel woord welkom te heeten op deze eerste vergadering in dit werkjaar. Ik hoop dat op de volgende vergaderingen een even trouwe opkomst zal wezen als wij heden avond mogen waarnemen, en hiertoe zal wel kans bestaan, daar wij zeven interessante lezingen in het verschiet hebben.

Opnieuw heeft het bestuur ijverige pogingen in het werk gesteld, om uit Indië teruggekeerde of gedetacheerde of met verlof zijnde officieren te vinden tot het houden van voordrachten over zuiver Indische onderwerpen, hetgeen ons met het oog op het groot getal leden bij het Indische leger zeer gewenscht voorkwam; maar uit den aard der zaak zijn hieraan grootte moeielijkheden verbonden, die een ieder zich wel kan begrijpen.

Eindigde ik op de laatste vergadering toch met het uitspreken van de hoop, dat een verdienstelijk officier van het Indisch leger dit jaar een voordracht zou houden, de omstandigheden hebben dit onmogelijk gemaakt.

Die moeielijkheid hebben wij den heer Koster blootgelegd  
1895/96

en deze is nu zoo goed geweest op verzoek van het bestuur weder een leesbeurt op zich te nemen. Men zal zich herinneren de belangrijke voordracht verleden jaar door dien heer gehouden, zoodat wij zeker den heer Koster wel dankbaar mogen zijn voor zijne welwillendheid. De heer Koster was er op gesteld dat ik aan de vergadering de toedracht der zaak zou mededeelen.

Ik kan verder mededeelen, dat ten behoeve der bibliotheek van de vereeniging zijn ontvangen:

J. J. VERWIJNEN, 1e Luit.-Kwart. N. I. Leger: *De compagniesadministratie*.

G. J. W. KOOLEMANS BEIJNEN, Kapt. der Infanterie: *Krijsgeschiedkundige studie over de Verdediging der Bataafsche republiek in 1799. Deel I*.

P. G. BOOMS, Gep. Luit.-Generaal: *Eenige der aantekeningen van T. J. Stieltjes op het werk van J. K. H. de Roo van Alderwerelt: De ondergang van het Tweede Keizerrijk*, medege-deeld door den Schrijver.

TIMMERMANS, Gep. Majoor N. I. Leger: *Legerbelangen*, over-druk uit de Javabode van 24 Juli jl.

C. DE MOOY, Gep. Dir. Off. v. Gezondheid 1e kl.: *Over de toepassing van de grootste besparing van lichaamskracht en Samensmelting der officierskaders*, door een onbekende.

Voor die zendingen is aan de schrijvers of uitgevers dank betuigd.

Aan de orde is thans de ballotage van candidaten.

De VOORZITTER verzoekt de heeren Buhlman en Rink met hem het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is dat met algemeene stemmen tot leden worden toegelaten de heeren: H. van der Sande, 2e Luit. der Infanterie N. I. Leger en J. L. Swart, Kapitein der Artillerie N. I. Leger, beiden te 's-Gravenhage; J. Amesz, 2e Luit. der Cavalerie N. I. Leger en J. G. Lutz, 2e Luit. der Infanterie, beiden te Amsterdam; L. B. G. van Asperen, 1e Luit. der Infanterie, I. A. Bedet, 2e Luit. der Infanterie, P. J. Boo-gaert, 2e Luit. der Infanterie, K. W. Bouwensch, 2e Luit. der

Infanterie, P. A. W. van Ecten, 1e Luit. der Infanterie, W. F. Engelhart, 2e Luit. der Infanterie, J. A. F. Froeling, 2e Luit. der Infanterie, W. J. van Hattem, 2e Luit. der Infanterie, J. M. S. Hogerlaand, 2e Luit.-Kwartiermeester, A. P. Klercq, Luit.-Kolonel der Infanterie, W. P. H. Krocs, 1e Luit. der Infanterie, H. A. G. L. La Fors, 1e Luit. der Infanterie, E. J. M. Ochsendorf, 2e Luit. der Infanterie, R. L. Scholten, 2e Luit. der Infanterie, G. Smit Sibinga, 2e Luit. der Infanterie, A. H. L. Stam, 2e Luit. der Infanterie, J. J. Wieringa, Kapt.-Adjutant der Infanterie, M. D. Wiersma, 2e Luit. der Infanterie, H. J. Wonnink, 1e Luit. der Infanterie, allen te Bergenop-Zoom; J. Schultz, 2e Luit. der Artillerie N. I. Leger en C. C. H. Smit, 2e Luit. der Infanterie N. I. Leger, beiden te Breda; J. P. Weegewijs, 2e Luit. der Infanterie, te Groningen; H. H. Bila, 2e Luit. der Infanterie, te 's-Hertogenbosch; F. M. L. Horsting, 2e Luit. der Infanterie N. I. Leger, te Laag Soeren; P. J. Geill, Kapitein der Infanterie, te Middelburg; J. W. Verff, 1e Luit.-Adjutant der Artillerie, te Roermond; J. T. Wilkens, Kapitein der d.d. Schutterij, te Rotterdam; L. F. Geill, 2e Luit. der Infanterie, te Vlissingen.

Voorts in Ned.-Indië: *Administratie*: J. G. C. Gaster, 1e Luit.-Kwartiermeester. *Infanterie*: W. E. Asbeek Brusse, 2e Luitenant, D. Bakker, 2e Luitenant, H. C. J. ter Beck, 1e Luitenant, J. M. Beijerinck, 2e Luitenant, J. F. Daams, 2e Luitenant, J. van Hecht Muntingh Napjus, 2e Luitenant, A. C. Hoedt, 2e Luitenant, C. B. H. von Hombracht, 2e Luitenant, H. L. H. Baron van Isselmuden, 2e Luitenant, K. G. R. Joosten, 2e Luitenant, L. T. van der Kruk, 2e Luitenant, G. J. L. Lapré, 2e Luitenant, G. W. Mazel, 2e Luitenant, C. A. Meulemans, 1e Luit.-Adjutant, A. W. A. Michielsen, 2e Luitenant, C. A. Rogge, 2e Luitenant, J. E. Romswinkel, 2e Luitenant, A. L. Statius Muller, Kapitein, J. H. van Steyn van Hensbroek, 2e Luitenant, B. Tecnsma, 1e Luitenant, J. H. E. van der Wal, 1e Luitenant. *Cavalerie*: J. de Koningh, 2e Luitenant, J. T. van Maren, 1e Luitenant, K. W. Rauh, 2e Luitenant, Jhr. H. H. W. Rengers Hora Siccama, 1e Luitenant, A. M. B. Tergast, 2e Luitenant, H. C. de Waal, 2e

Luitenant. *Artillerie*: P. G. A. van der Hoff, 1e Luitenant, A. P. A. Loysen Dillié, 1e Luitenant, A. G. van Os, 1e Luitenant.

Aan de orde is het verslag omtrent den toestand der Vereeniging.

De VOORZITTER: Met een enkel woord wensch ik den stand der Vereeniging mede te deelen. Op 1 October 1894 bedroeg het aantal leden hier te lande 1526 en in Indië 570, te zamen 2096.

In den loop van het jaar zijn bijgekomen 87 leden, dus 2183; daarontegen is het getal verminderd door overlijden, bedanken, enz. met 135, zoodat op 1 October 1895 het ledental bedroeg 2048 en wel hier te lande 1493 en in Indië 555.

Dit is nu wel iets minder dan verleden jaar, doch ik kan daarbij de blijde mededeeling doen, dat sedert de laatste 3 weken zich reeds 108 candidaten als leden hebben aangegeven, zoodat het getal leden op nieuw aanmerkelijk is toegenomen.

Ik verzoek thans den Secretaris mededeeling te doen van de rekening en verantwoording van het bestuur over zijn geldelijk beheer, ingevolge artikel 26 van het Reglement.

De SECRETARIS doet hieromtrent de volgende mededeeling.

Op 1 October 1894 was het saldo der Vereeniging als volgt:  
In kas bij den Penningmeester. . . . . f 1223.91

Benevens:

6 Certif. $2\frac{1}{2}\%$ N. W. S. à f 100, waarde f 555.—	
3 » $2\frac{1}{2}\%$ » » » » - 1000, » - 2775.—	
1 » $3\frac{1}{2}\%$ » » » » - 1000, » - 1020.—	
Saldo bij den Hoofdcorr. in Ned.-Indië -	52.42
De ontvangsten in 1894/95 bedroegen . . . . .	- 9924.44
	<hr/>
Totaal . . . . .	f 11148.35
De uitgaven over hetzelfde tijdvak bedroegen. . . . .	- 10642.45 <sup>5</sup>
	<hr/>
Blijft in kas op 1 October 1895 . . . . .	f 505.89 <sup>5</sup>
	<hr/> <hr/>

Benevens:

6 Certif. $2\frac{1}{2}\%$ N. W. S. à <i>f</i> 100.—, volgens den stand der effecten op heden . . . . .	<i>f</i> 567.—
3 maanden rente . . . . .	- 3.70 <sup>s</sup>
3 Certif. $2\frac{1}{2}\%$ N. W. S. à <i>f</i> 1000.—, volgens idem . . . . .	- 2835.—
3 maanden rente . . . . .	- 18.56
1 Certif. $3\frac{1}{2}\%$ N. W. S. à <i>f</i> 1000.—, volgens idem . . . . .	- 1010.—
6 maanden rente . . . . .	- 17.50
Saldo in kas bij den Hoofdcorr. in Ned.-Indië . . . . .	- 55.56 <sup>s</sup>

Alsmede: Nog te innen contributie van:

2 leden in Nederland over 1893/94.
10 » » » » 1894/95.
11 » » Ned.-Indië » 1893/94.
558 » » » » 1894/95.

De VOORZITTER. De rekening en verantwoording is door het bestuur in handen gesteld eener Commissie, bestaande uit de heeren:

J. J. G. Van Berkel, luitenant-kolonel van het regiment grenadiers en jagers, G. A. Buhlman, kapitein der infanterie en W. F. Hartman, 1e luitenant der infanterie.

Deze Commissie heeft eenige dagen geleden aan het Bestuur haar rapport medegedeeld, aldus luidende:

«De Commissie, door UHEG., ingevolge artikel 26 van het Reglement, benoemd tot het nazien der rekening en verantwoording van den Penningmeester der Vereeniging, heeft de eer ter uwer kennis te brengen, dat bedoelde rekening en verantwoording in volmaakte orde is bevonden, en zij daarom voorstelt den Penningmeester te dechargeeren van zijn gehouden beheer.»

De VOORZITTER. Ik stel thans voor de rekening goed te keuren en den Penningmeester te dechargeeren onder dankbetuiging voor zijn accuraat beheer.

Hiertoe wordt met applaus besloten.

De VOORZITTER. Ik betuig tevens dank aan de heeren voor

de moeite die zij wel hebben willen besteden aan het nazien der rekening.

Thans is aan de orde de verkiezing van een lid van het Bestuur, ingevolge artikel 16 van het Reglement; en de verkiezing van twee leden van het Bestuur, in plaats van de heeren J. de Waal en G. J. W. Koolemans Beijnen, die bedankt hebben wegens vertrek uit 's-Gravenhage en die tevens aan de beurt van aftreding waren.

De uitslag der stemming is, dat tot lid van het Bestuur wordt herbenoemd de heer van Rouveroy met 48 van de 52 stemmen; en dat tot leden van het Bestuur worden benoemd de heeren Duijcker en Vinkhuizen ieder met 33 stemmen.

Op den heer Risseeuw waren uitgebracht 11 stemmen en enkele stemmen op eenige andere heeren.

Op de daartoe tot hen door den Voorzitter gerichte vraag, verklaren de heeren van Rouveroy en Vinkhuizen de herbenoeming en benoeming aan te nemen, waarna laatstgenoemde aan de bestuurstafel zitting neemt. De heer Duijcker, niet ter vergadering aanwezig, laat, na kennisgeving, weten dat hij de benoeming aanneemt.

De VOORZITTER dankt de heeren stemopnemers voor de door hen volbrachte taak.

Aan de orde is thans, de wijziging van het Reglement.

Op een vraag van den Voorzitter deelt de Secretaris mede, dat vijf leden buiten de stad een procuratie hebben ingezonden.

De VOORZITTER. De voorgestelde wijziging heeft hoofdzakelijk haar oorsprong te danken aan eene wenschelijke wijziging van artikel 13 nopens de contributie der heeren in Indië. Van deze gelegenheid is gebruik gemaakt om voor te stellen nog eenige andere kleine wijzigingen in het reglement te brengen.

De wijzigingen in de artikelen 2 en 12 worden aldus goedgekeurd:

## ARTIKEL 2.

*De Vereeniging bestaat uit gewone leden en eereleden. Militairen beneden den graad van vaandrig worden niet als lid aangenomen.*

Bij ARTIKEL 12. wordt de volgende alinea gevoegd:

*De contributie der gewone leden in Oost-Indië, behalve die der Zeemacht, wordt ingevorderd door tusschenkomst van den hoofdcorrespondent der Vereeniging te Batavia. Zij ontvangen de verslagen franco.*

Aan de orde is de voorgestelde wijziging van art. 13, n. l. om het art. aldus te doen luiden:

*De contributie voor de gewone leden bedraagt f 4 's jaars.*

De VOORZITTER. Het tegenwoordig voorstel heeft reeds sedert lang bij het bestuur een punt van overweging uitgemaakt, want zoo noodig als het aanvankelijk was de contributie voor de leden in Indië hooger te stellen dan hier, zoo onnoodig is dit nu geworden sedert het aantal leden in Indië zeer is toegenomen en ook de transportkosten der verslagen en andere verzendingen zijn verminderd. Het is daarom onnoodig en ook onbillijk de Indische kameraden meer te doen betalen dan de officieren hier te lande.

Ten overvloede werd op deze zaak nog de aandacht gevestigd door den alhier met verlof zijnden Kapitein-Kwartiermeester van het O.-I. Leger Verwijnen, die nu weder naar Indië is teruggekeerd.

De wijziging wordt zonder stemming *goedgekeurd*.

Aan de orde is de voorgestelde wijziging van art. 22, n. l. om de 4<sup>o</sup> alinea aldus te lezen:

*Hij geniel als honorarium vijftien percent van de contributiën der in Oost-Indië gedomicilieerde leden.*

De VOORZITTER. De billijkheid eischt deze verhooging nu de werkzaamheden, door het toenemend aantal leden is toegenomen en de contributie met een derde wordt verminderd.

Een der aanwezige leden vermeende, dat juist de toeneming van het aantal leden eerder aanleiding kon geven tot vermin-

dering van de percenten. Men kan daarbij toch verwachten dat, door de toeneming van het aantal leden, het eindcijfer der ontvangsten ten slotte gelijk zal blijven.

De VOORZITTER. Wanneer dit het geval zou zijn, dan zou het aantal leden moeten toenemen tot meer dan 800 hetgeen niet waarschijnlijk is. Maar bovendien, juist door de toeneming van het aantal leden, nemen de werkzaamheden ook ontzaglijk toe.

De voorgestelde wijziging wordt *goedgekeurd* met algemeene stemmen op 1 na.

De verdere voorgestelde wijzigingen worden zonder discussie *goedgekeurd*.

Zij strekken :

1°. om de laatste al. van art. 24 aldus te veranderen : *Het bekroonde antwoord blijft enz.*

2°. De eerste alinea van het artikel 27 aldus to lezen :

*Ter bespreking van onderwerpen, die tot den werkkring der Vereeniging behooren, worden tusschen 1 October en 30 April eenige, enz.*

Achter de eerste alinea van dit artikel te voegen :

*Aan niet-leden kan door het Bestuur toegang tot eene Algemeene Vergadering worden verleend. Hun wordt de bevoegdheid tot deelneming aan de discussie toegekend.*

3°. Van Art. 28 de tweede alinea te veranderen in :

*Wordt de Algemeene Vergadering buiten 's-Gravenhage gehouden, dan genieten hoogstens 4 leden van het Bestuur daarbij tegenwoordig, reis- en verblijfskosten op denzelfden voet enz.*

De laatste zin der 3° alinea te wijzigen als volgt :

*Geschiedt zulks, dan beslist het Bestuur of deze voorwerpen al dan niet het eigendom der Vereeniging zullen blijven.*

Achter de 4° alinea te voegen :

*De Verhandeling wordt alsdan eigendom der Vereeniging.*

De 5° alinea te wijzigen als volgt :

*Wanneer de beraadslaying over een gehouden verhandeling in een afzonderlijke vergadering plaats heeft, geniet de door het Bestuur uitgenoodigde inleider een honorarium van f50.— en*



*c. q. reis- en verblijfkosten. Aan personen, door het Bestuur uitgenoodigd om aan het debat te komen deelnemen, worden c. q. slechts reis- en verblijfkosten aangeboden.*

4<sup>o</sup>. Art. 37 aldus te lezen;

*Wanneer, bij benoemingen, in de eerste stemming niemand de volstrekte meerderheid verkrijgt, heeft een tweede vrije stemming plaats. Geeft ook deze dit resultaat, dan geschiedt er herstemming over de twee personen, die bij de tweede stemming de meeste stemmen op zich vereenigden.*

*Wanneer twee of meer personen in de tweede vrije stemming of bij de herstemming de beide candidaten, hetzelfde getal stemmen verkrijgen, beslist het lot.*

5<sup>o</sup>. Uit Art. 39 in de tweede alinea te doen vervallen de woorden: »niet metterwoon te 's-Gravenhage gevestigd" en het cijfer twintig door tien te vervangen.

De laatste alinea te wijzigen in :

*De procuratiën zijn uitsluitend geldig voor de op het beschrijvingsbiljet vermelde onderwerpen en de voorstellen, die daaromtrent door de Vergadering in behandeling worden genomen.*

6<sup>o</sup>. Art. 40 te lezen als volgt:

*Voorstellen, in het vorig Artikel bedoeld, worden geacht te zijn aangenomen, wanneer minstens twee derden der uitgebrachte stemmen zich daar vóór hebben verklaard.*

Deze wijzigingen treden in werking op 1 Januari 1896, behalve die van Art. 13, die op 1 October 1895 is ingegaan.

Aan de orde is thans de voordracht van den heer M. C. VAN DER HOOG, 1e luitenant der artillerie, houdende *beschouwingen omtrent de organisatie der Nederlandsche artillerie, in verband met eene geheele afscheiding tusschen het bereden en het niet bereden gedeelte van het wapen.*

De heer VAN DER HOOG :

Mijne Heeren !

Het zij mij vergund het onderwerp, dat voor heden avond aan de orde is gesteld in te leiden met een kort overzicht van

de geschiedenis der organisatie van de Nederlandsche Artillerie. Niets toch is meer geschikt om een goed inzicht te krijgen in het wezen eener organisatie, dan nadat vooraf zijn nagegaan, de wijze waarop zij is ontstaan en de verschillende wisselingen, die zij in den loop der tijden heeft ondergaan.

Wij zullen daartoe echter niet afdalen tot de grijze oudheid, tot den tijd der ballisten en catapulten, doch gelooven het voor het doel voldoende te mogen achten, indien wij teruggaan tot den tijd, waarop de scheiding tusschen *Nederland* en *België* een voldongen feit was geworden.

Het was in het jaar 1839, dat Prins Frederik op zijn verlangen tot Generaal der Artillerie en tot Grootmeester van het Wapen werd aangesteld, nadat hij in 1826 die betrekking had neergelegd om haar te verwisselen met die van Commissaris-Generaal van Oorlog.

Slechts 2 jaar bleef de Prins de hooge betrekking van Grootmeester vervullen, aangezien de Koning hem den 28sten November 1840 den Veldmaarschalksstaf aanbood, in verband waarmede de werkzaamheden aan het Grootmeesterschap verbonden, naar het Departement van Oorlog werden overgebracht.

Op den 10den Maart van het jaar 1841 ontving het Wapen der Artillerie voorts de navolgende organisatie t.w.

De Staf,

2 Regimenten Veld- en Vesting-Artillerie,

1 Regiment Vesting-Artillerie en trein,

1 Regiment Rijdende-Artillerie,

het Korps Pontonniers en

de Compagnie werklieden.

Beschouwen wij in de eerste plaats het bestuur over het Wapen.

Het bevel over het Wapen werd opgedragen aan een luitenant-generaal, Chef van het Wapen, die onder zijne bevelen had een generaal-majoor, Commandant van het personeel en een generaal-majoor, Commandant van het materieel.

De Commandant van het personeel had onder zijne bevelen het geheele personeel van het Wapen met uitzondering van de Compagnie werklieden.

Onder den Commandant van het materieel ressorteerden de drie mede tot den Staf van het Wapen behorende Commandanten der 3 artillerie-directiën, waarin het Rijk met betrekking tot het beheer van het materieel was verdeeld. Een dezer commandanten had den rang van Generaal-Majoor, twee dien van Kolonel.

Mede ressorteerden onder het toezicht en de inspectie van den Commandant van het materieel: de directie over de metaal grof-geschutgieterij te *'s-Gravenhage*, de directie over de Stapelen Constructiemagazijnen te *Delft* met al de daartoe behorende etablissementen, alsmede de Compagnie werklieden; voorts de Inspectiën over de buskruitfabricage en over de draagbare wapenen.

Voornamelijk uit een oogpunt van bezuiniging werd bij het Koninklijk Besluit van 15 Maart 1843 de betrekking van Commandant van het materieel opgeheven en werden de daaraan verbonden werkzaamheden overgebracht naar het Departement aan Oorlog. De drie artillerie-directiën werden tot een tweetal ingekrompen; de grens tusschen beiden werd gevormd door de Maas, de Waal en het Haringvliet tot aan zee.

Bij het Koninklijk Besluit van 8 September 1852 kreeg de Chef van het Wapen den titel van Inspecteur. In diens Instructie was bepaald, dat hij onmiddellijk ressorteerde onder de bevelen van den Minister van Oorlog, dat hij aan het hoofd stond van het personeel bij de korpsen evenals de vroegere Commandant van het personeel, die bij dit Besluit tevens was komen te vervallen en dat aan hem mede zou zijn opgedragen het oppertoezicht over de Artillerie-stapel- en constructie-magazijnen en over de Inspectie der draagbare wapenen, voor zooveel het personeel, de inrichting der werkplaatsen en de aanwending der materialen, in het algemeen de technische nitvoering der werkzaamheden betref. Het materieel, bij de korpsen in gebruik, werd mede onder het toezicht van den Inspecteur gesteld, aan wien een kapitein-adjndant werd toegevoegd.

Door het wegvallen van de betrekking van Commandant van het personeel kwam er dus een schakel minder tusschen de regimenten en het hoofd van het Wapen.

In het jaar 1864 ontmoeten wij voor het eerst eene indeeling in artillerie-commandementen. Bij het Koninklijk Besluit van 27 April van dat jaar werden n.l. instructiën vastgesteld voor de Directeuren in de beide artillerie-directiën en voor de commandanten van het materieel der artillerie.

Hierbij werd bepaald, dat de 1ste artillerie-directie zou worden verdeeld in 6, de 2de in 5 commandementen en dat de commandeerende officier der vesting-artillerie, in de hoofdplaats van ieder commandement gestationneerd, in tijd van vrede tevens commandant zou zijn van het materieel in dat gebied. In eenige commandementen werden kapiteins der artillerie onder den naam van adjudant van het materieel aan de commandanten toegevoegd.

De indeeling van het Rijk in 2 artillerie-directiën werd bij het Koninklijk Besluit van 8 Mei 1867 opgeheven. Het materieel in alle commandementen werd ingevolge dat Besluit onder één Directeur van het materieel gesteld, aan wien een majoor en een 1e luitenant-adjudant werden toegevoegd.

Aan den Inspecteur werd een majoor toegevoegd, terwijl tevens bepaald werd, dat de adjudant van den Inspecteur ook den rang van luitenant kon hebben.

Aan het hoofd der regimenten veld- en rijdende-artillerie werd bij hetzelfde Besluit een generaal-majoor of kolonel gesteld met een 1sten luitenant tot adjudant, welk commando bij het Koninklijk Besluit van 7 April 1869 weder werd opgeheven.

De indeeling in artillerie-commandementen, die laatstelijk was vastgesteld in 1864, onderging bij het Koninklijk Besluit van 16 Augustus 1868 eene wijziging in diervoege, dat het aantal commandementen van 11 gebracht werd op 9. Sedert is dit aantal aan tal van wisselingen onderhevig geweest.

Zoo werd het bij het Besluit van 7 April 1869 van 9 verminderd tot 8, bij dat van 16 Augustus 1874 werd het weder op 10 gebracht — elk commandement omvatte daarbij een deel van het vestingstelsel — terwijl het bij het Koninklijk Besluit van 30 Maart 1875 weder verminderd werd tot 9.

Het bestuur over het Wapen onderging bij het Koninklijk Besluit van 18 November 1876 op nieuw eene wijziging. Het

werd toen wenschelijk geacht om den Directeur voor het materieel der artillerie te belasten met het bestuur over de Artillerie-stapelen en constructie-magazijnen alsmede over de overige inrichtingen. In verband hiermede kreeg hij den titel van Inspecteur over het materieel der artillerie, terwijl de vroegere Inspecteur van het Wapen den titel kreeg van Inspecteur van het personeel. Beiden stonden onmiddellijk onder de bevelen van den Minister van Oorlog; de Inspecteur van het personeel had onder zijne bevelen alle artillerie-korpsen voor wat betreft oefening, kleeding en wapening, den inwendigen, geneeskundigen en administratieven dienst benevens de krijgstucht, terwijl de Inspecteur over het materieel het bestuur had over al het in het Rijk aanwezige artillerie-materieel met uitzondering van dat bij de korpsen en bij de Koninklijke Militaire Academie in gebruik en voorts het bestuur over de Artillerie-stapel- en constructie-magazijnen, de Inspectie der draagbare wapenen, de Pyrotechnische school, 's Rijks gieterij van bronzen geschut en de Commissie van proefneming.

Zooals u gebleken zal zijn, Mijne Heeren, heeft er tot en met de organisatie van het jaar 1876 eene strenge afscheiding bestaan in het bestuur over het materieel en dat over het personeel. Dat eene zoodanige toestand niet gewenscht is, ligt voor de hand; het personeel en het materieel, dat door genoemd personeel wordt gebruikt en bediend, staan met elkander in een nauw verband; wijzigingen in het materieel maken dikwijls wijzigingen in de organisatie van het personeel noodzakelijk, en van daar dat het bestuur over beide in één hand dient te liggen. In 1878 werd dit — althans ten deele — ingezien; bij het Besluit van den 5den Januari van dat jaar toch werd bepaald, dat met het toezicht over het personeel en het bij de korpsen in gebruik zijnde materieel der regimenten veld- en rijdende-artillerie en van het korps pontonniers een generaal-majoor of kolonel zou gesteld worden met den titel van Commandant der bereden-artillerie, terwijl met het toezicht over het personeel en het materieel der vesting-artillerie een generaal-majoor of kolonel zou worden belast met den titel van Commandant der vesting-artillerie. Beide zouden ressorteeren onder een luitenant-

generaal of generaal-majoor, Inspecteur van het Wapen, welke tevens zou optreden als chef van de afdeling artillerie bij het Departement van Oorlog.

De Artillerie-inrichtingen, alsmede de Commissie van proefneming, zouden rechtstreeks ressorteeren onder het Departement van Oorlog.

Bij het Koninklijk Besluit van 28 Februari van datzelfde jaar werd het Rijk verdeeld in 8 verdedigingsstellingen en aan de commandeerende officieren van de afdelingen vesting-artillerie in elke verdedigingsstelling het bestuur opgedragen over het zich in de afdelingen bevindende artillerie-materieel.

De bepaling, dat de Inspecteur van het Wapen tevens zou optreden als chef van de afdeling artillerie aan het Departement van Oorlog werd bij het Koninklijk Besluit van 10 Maart 1880 weder ingetrokken. Het motief hiervoor was, dat men den chef van het Wapen meer in de gelegenheid wilde stellen om het gezag uit te oefenen, waarmede hij bekleed was, en men hem meerdere gelegenheid wilde geven om met het leger in aanraking te komen.

Aan den Inspecteur werd toen een luitenant-kolonel of majoor toegevoegd, terwijl weder een hoofdofficier geplaatst werd aan 't hoofd der afdeling artillerie bij het Departement van Oorlog.

Het toezicht over de Artillerie-inrichtingen en de Commissie van proefneming, werd thans mede aan den Inspecteur opgedragen.

Belangrijke wijzigingen zijn in het bestuur van het Wapen sedert 1880 niet gebracht. Alleen werd bij het Koninklijk Besluit van 11 December 1882, in verband met eene organisatiewijziging der vesting-artillerie het aantal artillerie-commandementen van 8 tot 4 verminderd, waarin weder eene wijziging werd gebracht bij het Koninklijk Besluit van 18 November 1892, bij welk Besluit bepaald werd, dat het Rijk verdeeld zou zijn in 7 artillerie-commandementen, elk een deel van het vesting-stelsel omvattende, en dat het bevel over die commandementen zou zijn opgedragen aan daartoe bij Koninklijk Besluit aan te wijzen hoofdofficieren.

Wij hebben hiermede de geschiedenis van het bestuur over het Wapen afgehandeld en zullen thans overgaan tot die der organisatie van het bereden gedeelte.

Zoons reeds vermeld, bestond volgens de organisatie van het jaar 1841 het Wapen behalve uit den staf, uit 2 regimenten veld- en vesting-artillerie, 1 regiment vesting-artillerie en trein, het regiment rijdende-artillerie het korps pontonniers en de compagnie werklieden.

De 2 regimenten veld- en vesting-artillerie bestonden elk uit een staf en 14 compagnieën, waarvan 4 compagnieën bestemd waren voor de bediening van even zooveel batterijen veld-artillerie en voorts uit 10 compagnieën vesting-artillerie.

Het regiment vesting-artillerie en trein bestond uit een staf, 13 compagnieën vesting-artillerie en 2 compagnieën artillerie-transporttrein.

Het regiment rijdende-artillerie ten slotte bestond uit een staf en 7 compagnieën, even zooveel batterijen uitmakende.

De totale sterkte der bereden-artillerie bedroeg derhalve 8 batterijen veld-artillerie, 7 batterijen rijdende-artillerie en 2 compagnieën trein.

De paarden, bestemd voor de 4 batterijen van elk regiment veld- en vesting-artillerie werden bij afwisseling respectievelijk voor de helft bij twee compagnieën in administratie gevoerd.

Het blijkt uit de organisatie van het jaar '41, dat veld- en vesting-artillerie toen nog nauw waren verbonden. Beiden stonden onder hetzelfde regimentsverband. Ten aanzien van de indeeling van het personeel was bepaald, dat bij de regimenten veld- en vesting-artillerie in acht genomen moest worden, dat het personeel, hetwelk de meeste geschiktheid voor den veld-dienst bezat, bij de veldbatterijen moest worden ingedeeld, terwijl de manschappen, die om eenigerlei reden minder voor den veld-dienst geschikt waren, bij de compagnieën vesting-artillerie moesten worden geplaatst. Veld- en rijdende-artillerie stonden bij deze organisatie voorts in eene zeer onjuiste verhouding tot elkander, want terwijl de sterkte der cavalerie zich toen ter tijd tot die der infanterie verhield als 1 : 9, was de sterkte van veld- en rijdende-artillerie nagenoeg even groot.

Er kwam evenwel in deze organisatie spoedig eene verandering.

Toen nl. in 1842 het Limburg-Luxemburgsche contingent voor het Duitsche bondsleger werd opgericht, moest voor Lim-

burg eene halve compagnie veld-artillerie beschikbaar gesteld worden, zoodat de feitelijke sterkte der bereden-artillerie dienovereenkomstig verminderde.

Door de Staten-Generaal werd toen ter tijd voorts ernstig betoogd, dat in het geheele krijgswezen naar een zuiniger organisatie moest worden gestreefd en speciaal aangedrongen op vermindering der rijdende-artillerie.

Bij de samenstelling, die het Wapen bij het Koninklijk Besluit van 26 October 1843 ontving, was de invloed van den gegeven wenk duidelijk merkbaar.

«Overwegende», zoo luidde de considerans van het Besluit, »dat tengevolge van de onvermijdelijke noodzakelijkheid om »de uitgaven van het Departement van Oorlog te verminderen, »de organisatie van de verschillende wapens van het leger eene »wijziging moet ondergaan, hebben besloten en besloten» en daarop volgden tal van wijzigingen, die het bereden gedeelte eene sterke vermindering deden ondergaan.

Behalve de zooeven bedoelde halve compagnie voor het Limburgsch bondscontingent moest het Wapen zich nog eene inkrimping getroosten van twee compagnieën rijdende-artillerie.

De veld-batterijen werden voorts ontzettend aan paarden gepluunderd, die van het 1ste regiment artillerie kregen eene sterkte van 31, die van het 2de eene sterkte van 26 paarden.

Om de vermindering der rijdende-artillerie, waartoe de Regeering op aandrang der Staten-Generaal was overgegaan, eenigszins te neutraliseeren, kwam men een jaar later op het denkbeeld eene lichte veld-artillerie te formeeren. Zes manschappen der bediening volgden hierbij het stuk te paard, de twee overigen werden op den voorwagen vervoerd.

De organisatie, waarbij deze lichte veld-artillerie in het leven werd geroepen, dateert van 22 Juli 1845.

Zoowel het 1ste als het 2de regiment artillerie ondergingen hierdoor eene wijziging. Voor de beschikbaarstelling van de halve batterij voor het bondscontingent werd eene geheele compagnie bestemd, welke thans overging bij het 2de regiment, zoodat dit regiment thans 5 compagnieën telde, bestemd voor de bediening van 4 $\frac{1}{2}$  batterij, thans zware veld-artillerie genoemd, in tegen-



overstelling van de 3 batterijen van het 1ste regiment, welke de lichte veld-artillerie nitmaakten.

Het bereiden gedeelte bestond derhalve thans uit : 3 batterijen lichte en  $4\frac{1}{2}$  batterij zware veld-artillerie, 5 batterijen rijdende-artillerie alsmede 2 compagnieën trein.

Bij het Koninklijk Besluit van 27 April 1848 zag weder eene belangrijke reorganisatie het licht. Deze vond haren grond in het Besluit van 24 April t. v. waarbij de veld-artillerie voorzien werd van lichter materieel. De invoering hiervan, meende de Regeering, waardoor de tactische werking van de artillerie te velde zou worden vermeerderd, gaf van zelve aanleiding tot de herziening van het Wapen.

Het zwaartepunt der organisatiewijziging was gelegen in de omstandigheid, dat de veld-artillerie werd gevormd tot een afzonderlijk regiment.

Het 1ste regiment artillerie zou voortaan de benaming dragen van *het* regiment veld-artillerie en bestaan uit :

den staf,

de compagnie veld-artillerie van het Limburgsch bondscontingent,

zes compagnieën veld-artillerie,

eene depot-compagnie benevens

twee compagnieën artillerie-transporttrein.

Alle batterijen zouden 8 vuurmoudeu tellen, terwijl zij wat het aantal paarden betreft, werden samengesteld als de vroegere zware veld-artillerie; de lichte veld-artillerie had dus opgehouden te bestaan.

De organisatie van het jaar 1848 bleef niet lang bestendig. De bezuinigingsmanie, welke in '43 was aangevangen, bleef gehandhaafd en vooral in het jaar '49 werd het snoeimes ter dege gebruikt.

»Willende, aldus ving het Besluit van 14 Augustus van dat »jaar aan, ook op het Wapen der artillerie de bezuiniging tot »stand brengen, welke bij het onder dagteekening van 13 November 1848 uitgebracht verslag van den Raad der voormalige »tijdelijke Ministers voor dat Wapen zijn aangeduid" en daar brak de bom los.

De rijdende-artillerie zou in plaats van 5, 4 compagnieën tellen, bestemd voor evenzoveel batterijen van 6 vuurmonden, alsmede eene depot-compagnie, tevens bestemd voor het artillerie-voerwezen.

Bij de veld-artillerie werden de batterijen, welke op voet van oorlog 8 vuurmonden moesten uitbrengen, op vredesvoet georganiseerd voor 6 vuurmonden en werd mitsdien het personeel en het getal paarden van iedere compagnie veld-artillerie belangrijk verminderd; alleen de compagnie bestemd voor de halve batterij van het Limburgsch bondscontingent bleef ingericht voor 8 vuurmonden.

De compagnieën artillerie-transporttrein werden bovendien opgeheven.

Na deze organisatiewijziging is de bezuinigingswoede opgehouden en zijn er voor de artillerie betere dagen aangebroken.

In 1848 was u.l. een nieuw Ministerie opgetreden, welks programma aan het Krijgsbestuur de verplichting oplegde het bestaande stelsel van verdediging te herzien.

Als gevolg hiervan werd in 1850 een comité van defensie bijeengeroepen, waaraan ook de herziening van de organisatie van het leger werd opgedragen.

Dientengevolge zien wij bij het Besluit van 8 September 1852 het Wapen opnieuw georganiseerd, thans echter niet ingekrompen maar uitgebreid. Het regiment veld-artillerie zou ingevolge dat Besluit bestaan uit een staf en 11 compagnieën, waarvan 1 compagnie bestemd voor het Limburgsch bondscontingent.

Deze compagnieën waren bestemd voor de bediening van 11 batterijen van 8 vuurmonden, waarvan 6 batterijen welke vuurmonden waren bespannen met 6 en 5 waarvan zij waren bespannen met 4 paarden.

Het regiment rijdende-artillerie bleef bestaan uit een staf, 4 veldcompagnieën en eene depotcompagnie.

Bij laatstgenoemd Besluit werd tevens bepaald, dat ook bij de batterijen veld-artillerie het kader altijd bereiden zou zijn en dat de kanonniërs zoodanig in het rijden zouden worden geoefend, dat zij afwisselend den dienst van stukrijder en stukbediende zouden kunnen verrichten; wijders verviel bij de artil-

lerie de tot dusverre bestaan hebbende onderscheiding in rij- en trekpaarden, alle moesten tot trekken worden afgericht.

Deze maatregel, die ten gevolge gehad heeft dat de geheele veld-artillerie geremonteerd wordt met hetzelfde zware slag paarden, hebben wij voor ons altijd betreurd. De veld-artillerie heeft groote behoefte aan goed gaande rijpaarden met vlotte gangen, niet alleen voor de opleiding van kader en trompetters, maar ook voor het gebruik, dat in de batterij van die paarden moet worden gemaakt.

Hoewel de veld-artillerie, wanneer zij in het gevecht gebrek aan trekpaarden krijgt, moet kunnen beschikken over paarden, die al verrichten zij den dienst van rijpaard, toch ook als trekpaard moeten kunnen worden gebruikt, zoo neemt zulks niet weg, dat de batterij onder alle omstandigheden moet kunnen blijven beschikken over goed bereden personeel, indien men althans aan de batterijen niet een belangrijk gedeelte van hare gevechtskracht wil ontnemen; met name betreft dit de sectie- en stukscommandanten, de ordonnansen en de trompetters.

Al dit personeel kan men met werkelijke rijpaarden bereden maken; zij toch moeten bereden blijven, al was het dat er voor de stukken nog maar één span beschikbaar is en mochten eindelijk de verliezen zoo groot worden, dat ook dit niet meer het geval is, hetgeen zeker wel zelden zal voorkomen, dan twijfelen wij niet of die laatst overgebleven rijpaarden zullen *toch* wel trekken, al zijn het dan geen trekpaarden in optima forma.

Keeren wij echter weder tot de organisatie terug.

Bij het Besluit van 28 Juli 1853 werd het regiment veld-artillerie uitgebreid met eene depot-compagnie, welke tevens bestemd was voor het artillerie-voerwezen.

Voorts werd in het jaar 1855 de compagnie veld-artillerie van het Limburgsch bondscontingent opgeheven. Bij het Koninklijk Besluit van 3 October van dat jaar werd n.l. bepaald, dat het contingent voortaan uit niet anders dan uit een regiment cavalerie zou bestaan en dat de compagnie veld-artillerie, die tot nog toe van dat contingent deel had uitgemaakt, de uniform en de formatie van de overige compagnieën veld-artillerie zou aannemen.

Had bij het Besluit van 8 September 1852 het Wapen reeds eene aanzienlijke uitbreiding ondergaan, bij het Koninklijk Besluit van 29 Februari 1860 geschiedde dit andermaal, terwijl toen ook het aantal paarden aanzienlijk werd uitgebreid. Bij dat Besluit toch werden 2 compagnieën artillerie-transporttrein opgericht, welke deel zouden uitmaken van het regiment veld-artillerie. Genoemd regiment bestond thans uit :

den staf,

11 compagnieën veld-artillerie,

eene depot-compagnie alsmede

2 compagnieën artillerie-transporttrein.

De compagnieën veld-artillerie werden vermeerderd met 17, die der rijdende-artillerie met 21 paarden.

De uitbreiding, die het regiment veld-artillerie in 1860 had ondergaan, werd gevolgd door die van het jaar 1867. Bij het Koninklijk Besluit van 8 Mei van dat jaar werd het regiment vermeerderd met 3 compagnieën. Tevens werd bij dit Besluit bepaald, dat de veldcompagnieën van de regimenten veld- en rijdende-artillerie voortaan den naam zouden dragen van batterijen. Elke batterij was bestemd om in oorlogstijd 6, in vrede-stijd 4 vuurmonden te bespannen.

De vermeerdering van den trein, die begonnen was in 1852, werd voortgezet in 1869. Bij het Besluit van den 7den April werd n.l. bepaald, dat behalve de compagnieën artillerie-transporttrein, eene compagnie transporttrein voor den administratieven dienst zou worden opgericht, welke bestemd was voor te doene transporten ten behoeve van den administratieven dienst van het leger en om de kern uit te maken van een in tijd van oorlog op te richten bataillon transporttrein, dat alsdan ter beschikking zou staan van den chef der administratie bij het leger te velde.

In het jaar 1873 zag een, ook voor de bereden-artillerie belangrijk besluit het licht. Tot nog toe kende de infanterie in vrede-stijd geen hoogere eenheden dan regimenten en was ook niet aangewezen, welke artillerie- en cavalerie-afdeelingen in geval van mobilisatie aan de infanterie zouden worden toegevoegd.

Het Besluit van 26 Maart 1873 erkende hiervan de noodzakelijkheid en in verband hiermede werd bepaald, dat het veld-

leger zou bestaan uit de 4 veldbataljons van het regiment grenadiers en jagers en van de acht overige regimenten infanterie, de veldeskadrans van de 4 regimenten huzaren, de 14 batterijen en de 3 compagnieën transporttrein van het regiment veld-artillerie, de 4 batterijen van het regiment rijdende-artillerie, de veldcompagnie van het korps pontonniers en de 2 eerste compagnieën van het bataljon mineurs en sappeurs.

Het veldleger werd voorts verdeeld in vier divisieën, eene reserve-brigade, eene reserve-cavalerie en eene reserve-artillerie. Elke divisie telde bij mobilisatie 2 brigades infanterie elk ter sterkte van een regiment, 3 batterijen veld-artillerie, 2 eskadrans huzaren en  $\frac{1}{2}$  compagnie mineurs en sappeurs; de reserve-brigade bestond uit het regiment grenadiers en jagers en 2 batterijen veld-artillerie, de reserve-cavalerie uit het 3de en 4de regiment huzaren, de reserve-artillerie uit de 4 batterijen rijdende-artillerie.

Uit den aard der zaak was het een groote vooruitgang, dat aan de veldtroepen in vorenstaanden zin eene organisatie werd gegeven. Toch mogen wij niet blind blijven voor de gebreken, welke haar aankleefden, gebreken die gedeeltelijk voortsproten uit de omstandigheid, dat men een bestaand aantal onderdeelen ging wringen in eene bepaalde organisatie. Vermoedelijk is dit de reden voor de formatie der reserve-brigade, omdat men een oneven aantal regimenten had en de divisieën deed bestaan uit 2 brigades.

Overigens was de indeeling in brigades niet anders dan eene indeeling in naam, want de brigade en het regiment infanterie waren eigenlijk een.

De indeeling der cavalerie was voorts zeer eigenaardig en vermoedelijk was men het niet geheel eens omtrent hare taak, getuige de wijze waarop zij was versnipperd; de benaming reserve-cavalerie voor de hoofdmacht der ruitery en die van reserve-artillerie voor de rijdende-batterijen, bestemd om aan die ruitery te worden toegevoegd, strookt voorts weinig met het optreden van zelfstandige cavalerie.

Dat eindelijk de commandanten der divisieën niet waren aangewezen, mag zeker ook als eene tekortkoming in deze organisatie worden aangemerkt.

Drie jaar later was men genoodzaakt de indeeling der batterijen bij de divisien te wijzigen uit hoofde van de omstandigheid, dat bij het Koninklijk Besluit van 22 Februari 1876 de veld-artillerie eene reorganisatie had ondergaan.

Bij gemeld Besluit toch werd bepaald, dat het regiment veld-artillerie zou worden gesplitst in 2 regimenten.

Het 1ste regiment zou bestaan uit 8 batterijen, elk van 8 vuurmonden, een depot en eene compagnie artillerie-transporttrein; het 2de regiment uit 6 batterijen elk van 6 vuurmonden, een depot, eene compagnie artillerie-transporttrein en eene compagnie transporttrein voor den administratieven dienst. Vermits het aantal batterijen hetzelfde bleef, bleven bij elke divisie 3 en bij de reserve-brigade 2 batterijen ingedeeld en werden alleen de nummers der batterijen gewijzigd.

In 1878 kreeg de bereden-artillerie een afzonderlijke chef. Bij het Koninklijk Besluit van 5 Januari van dat jaar werd, zooals reeds vermeld, bepaald, dat met het toezicht over het personeel en het bij de korpsen in gebruik zijnde materieel der regimenten veld- en rijdende-artillerie en van het Korps Pontonniers zou worden belast een generaal-majoor of kolonel, met den titel van Commandant der bereden-artillerie, die ingeval van mobilisatie zou optreden als commandant der artillerie bij het hoofdkwartier van het veldleger.

Aan den Commandant der bereden-artillerie werd een majoor of luitenant-kolonel, alsmede een kapitein toegevoegd. In zijne instructie werd bepaald, dat hem het bestuur zou zijn opgedragen over het materieel, ingedeeld bij het veldleger, voor zoover dit in de artillerie-magazijnen was opgelegd, doch dat de zorg voor de aanvulling en het onderhoud van dat materieel zou zijn opgedragen aan den Commandant der vesting-artillerie.

En hiermede zijn wij genaderd tot de organisatie van het jaar 1881, die nog de grondslag vormt voor de tegenwoordige samenstelling der bereden-artillerie. Bij het Besluit van 14 Februari van dat jaar werd bepaald, dat de veld- en rijdende-artillerie zou bestaan uit 3 regimenten veld-artillerie, elk bestaande uit een staf, 2 afdelingen respectievelijk van 4 batterijen en van 2 batterijen en 2 treincompagnieën en voorts uit het Korps Rijdende-artillerie bestaande uit een staf, 2 batterijen en eene

Instructie-batterij, welke zou strekken tot opleiding van kader voor de bereden-artillerie.

Het commando over het bereden gedeelte onderging in zoverre eene wijziging, dat aan den Commandant in plaats van een hoofdofficier een 2de kapitein werd toegevoegd.

De organisatie van het jaar 1881 heeft tot op heden slechts wijzigingen van ondergeschikten aard ondergaan.

Een der voornaamste is die van het jaar 1892. Bij het Koninklijk Besluit van 18 November van dat jaar werd bepaald, dat de magazijnen te *Woerden* en te *Dordrecht*, voor zover bestemd voor de oplegging van het materieel van het veldleger, geheel gesteld werden onder het Bestuur van den Commandant der bereden-artillerie.

Bij het Besluit van 23 Februari 1893 werd het commando over de bereden-artillerie tevens met een hoofdofficier vermeerderd, die belast werd met de functiën van Voorzitter der Remonte-Commissie voor de bereden-artillerie, aan welke de aankoop van paarden in het binnenland is opgedragen.

De laatste wijziging, die het bereden gedeelte heeft ondergaan is die, welke vastgesteld werd bij het Koninklijk Besluit van 17 October 1894. Hierbij werd bepaald, dat bij de regimenten veld-artillerie reeds in vreedstijd depots zouden worden opgericht. De regimenten ondergingen hierdoor evenwel geene vermeerdering aan personeel of paarden, aangezien het voor de depots benoodigde werd aangewezen uit de staven, de batterijen en de treincompagnieën der regimenten.

Beschouwen wij thans de veranderingen, welke de vesting-artillerie sedert het jaar 1841 heeft ondergaan.

Zooals wij reeds mededeelden, telden volgens de organisatie van het jaar 1841 de regimenten veld- en vesting-artillerie elk 10 compagnieën vesting-artillerie, het regiment vesting-artillerie en trein 13 compagnieën.

De geheele sterkte der vesting-artillerie bedroeg derhalve 33 compagnieën.

De organisatie van het jaar 1848, waarbij de veld-artillerie onder één regiment werd gebracht, had natuurlijk ook haar invloed op de samenstelling der vesting-artillerie.

Het 3de en het 2de regiment artillerie werden herschapen in het 1ste en het 2de regiment vesting-artillerie, welke elk zouden bestaan uit 16 compagnieën en eene depot-compagnie.

Bij de organisatie van 8 September 1852, die aan de veld-artillerie eene uitbreiding had gegeven, onderging ook de vesting-artillerie eene vermeerdering.

Zij werd n.l. met een regiment uitgebreid en zou alzoo bestaan uit 3 regimenten.

Elk regiment werd samengesteld uit een staf, 12 compagnieën en eene depot-compagnie, welke tevens was ingericht om op voet van oorlog vermeerderd te worden met 4 compagnieën schutterij, waartoe de kaders uit den staf en de compagnieën van het regiment zouden worden genomen.

Bij het Koninklijk Besluit van 29 Februari 1860 onderging de vesting-artillerie opnieuw eene uitbreiding.

Er werd n.l. bij dat Besluit vastgesteld, dat elk regiment met eene compagnie zou worden vermeerderd en derhalve zou bestaan uit 13 compagnieën en eene depot-compagnie.

In het jaar 1862 bij het Koninklijk Besluit van 11 Mei werd de Instructie-compagnie opgericht, met het doel om te voorzien in de behoefte aan onderofficieren en korporals bij het Wapen.

Het Koninklijk Besluit van 8 Mei 1867, waarbij de veld-artillerie eene uitbreiding had ondergaan, gaf ook aan de vesting-artillerie eene vermeerdering van eenige compagnieën.

Elk regiment zou bestaan uit 14 compagnieën, terwijl de depot-compagnieën werden opgeheven. De Instructie-compagnie zou deel uitmaken van het 2de regiment vesting-artillerie.

Tevens werd bij dat besluit de eerste organisatie getroffen betreffende den torpedodienst. Met het leggen van torpedo's waren gedurende eenigen tijd proeven genomen, waartoe te *Brielle* zoowel kanonniers en pontonniers als mineurs waren gedetacheerd geweest.

Thans werd eene definitieve organisatie hieromtrent vastgesteld en eene compagnie van het 1ste regiment vesting-artillerie aangewezen voor den zooveel genoemden dienst. Op de verdere organisatie komen wij nog later terug.



Zagen wij bij het Besluit van 26 Maart 1873 het veldleger ingedeeld in divisieën en brigades, bij dat Besluit werd tevens bepaald, welke troepen bestemd zouden zijn tot het bezetten der verdedigingswerken, stellingen, vestingen en forten.

Hiervoor werden aangewezen: de 4 eerste compagnieën van de depots der 8 regimenten infanterie, de reserve-eskadrons cavalerie, de 3 regimenten vesting-artillerie met uitzondering van de Instructie- en de Torpedo-compagnie en de drie laatste compagnieën mineurs en sappeurs.

In oorlogstijd zouden deze troepen onder de onmiddellijke bevelen staan van de commandanten der stellingen, liniën, vestingen en forten, waar zij in bezetting lagen.

Toen bij het Besluit van 5 Januari 1878 de bereden-artillerie onder een afzonderlijken commandant werd gesteld, kreeg ook de vesting-artillerie haar speciaal commando.

Eene voorloopige Instructie voor dien commandant werd vastgesteld bij Beschikking van den Minister van Oorlog van 27 April 1878.

Even voor dien tijd was de artillerie eene inrichting rijker geworden n.l. de Artillerie-schietsschool, die bij het Koninklijk Besluit van 6 April 1878 werd opgericht met het doel om de officieren en het verdere personeel der artillerie zooveel mogelijk bekend te maken met de practische aanwending van de nieuwere soorten van geschut. Zij bestond uit een hoofdofficier, Directeur, 2 kapiteins en 4 luitenants benevens 2 compagnieën vesting-artillerie. De officieren zouden behooren tot den staf der artillerie, doch de kapiteins en luitenants zouden tevens het officierskader der genoemde compagnieën vormen.

Van deze formatie is tijdelijk afgeweken bij het Koninklijk Besluit van 20 Maart 1881, waarbij bepaald werd, dat de 9de en 10de compagnie van het 1ste regiment vesting-artillerie bestemd zouden zijn voor den dienst bij de Artillerie-schietsschool en dat de kapiteins en luitenants voorloopig geen deel zouden uitmaken van den staf der artillerie, doch ingedeeld zouden worden bij de genoemde compagnieën.

Eene belangrijke organisatiewijziging onderging de vesting-artillerie bij het Koninklijk Besluit van 21 April 1878.

Deze vond haren grond in de omstandigheid, dat de Regeering in afwachting eener meer algemeene reorganisatie van het Wapen, de samenstelling der vesting-artillerie meer in verband wilde brengen met het vestingstelsel en haar meer wilde concentreren.

In verband hiermede werd de vesting-artillerie verdeeld in 8 afdeelingen, te samen sterk 40 compagnieën en in 2 zelfstandige compagnieën, waarvan één bestemd voor Instructie-compagnie en één voor den dienst bij het torpedowezen.

Drie der afdeelingen vesting-artillerie hadden eene sterkte van 4, drie van 6, één van 2 en één van 8 compagnieën.

De organisatie der vesting-artillerie in afdeelingen is echter niet lang bestendigd gebleven, aangezien bij het Koninklijk Besluit van 14 Februari 1881 de indeeling in regimenten weder in haar eer werd hersteld. Bij dat Besluit werd bepaald, dat de vesting-artillerie zou bestaan uit 4 regimenten, elk samengesteld uit een staf en 10 compagnieën, alsmede uit eene Instructie-compagnie.

Sedert laatstgenoemd Besluit heeft de organisatie der vesting-artillerie geene belangrijke wijzigingen ondergaan, dan die welke het gevolg zijn geweest van den bouw der pantserforten.

Bij het Koninklijk Besluit van 29 Maart 1886 werd bepaald, dat het 4de regiment vesting-artillerie zou bestaan uit 13 compagnieën, waarvan 3 compagnieën voor den dienst op genoemde forten zouden bestemd zijn.

Deze uitbreiding werd voortgezet in het jaar 1893, toen bij het Besluit van 23 Februari van dat jaar de pantserfortcompagnieën werden geformeerd tot een afzonderlijk korps, bestaande uit een staf en 4 compagnieën, in verband waarmede het 4de regiment vesting-artillerie weder tot hare oorspronkelijke samenstelling van 10 compagnieën werd teruggebracht.

Thans een enkel woord over de speciale korpsen, de pontonniers en de torpedisten.

In de organisatie van het jaar 1841 bestonden de pontonniers wel als een afzonderlijk korps, doch was het in geen verdere onderafdeelingen verdeeld.

Deze samenstelling bleef behouden tot het jaar 1864, toen bij het Besluit van 23 Februari van dat jaar bepaald werd, dat het Korps zou bestaan uit een staf en 2 compagnieën n.l. eene veldcompagnie bestemd voor de bediening van een bespannen pontontrein en eene depot-compagnie bestemd voor de bediening van schipbruggen; de laatste tevens dienende tot aanvulling van de eerste.

Deze formatie bleef weder bestendig tot het jaar 1881, toen bij het bekende besluit van 14 Februari, ook de andere onderdeelen van het Wapen werden gereorganiseerd.

Wel bleef het korps bestaan uit een staf en twee compagnieën, doch de tweede compagnie werd geheel bestemd voor den vlot-tenden trein en de vaste bruggen; voor eventueele aanvulling zou een in oorlogstijd op te richten depot dienen.

Sedert heeft het Korps Pontonniers, wat de hoofdzaken betreft, geen wijzigingen ondergaan.

De eerste organisatie van het Korps Torpedisten dateert, zooals wij gezien hebben, van het jaar 1867, toen bij het Besluit van 8 Mei van dat jaar, een der compagnieën van het 1ste regiment vesting-artillerie voor den dienst bij het torpedowezen werd bestemd. De staf van het Wapen werd daarbij tevens uitgebreid met een luitenant-kolonel of majoor, die met de leiding van dien dienst was belast.

Voorts was het Bataljon Mineurs en Sappeurs met eene compagnie uitgebreid, die mede voor den torpedodienst werd aangewezen. Beide compagnieën zouden geheel op zichzelf staan, rechtstreeks onder de bevelen van genoemden hoofdofficier.

Reeds het volgende jaar werd echter de nieuw opgerichte compagnie van het Bataljon Mineurs en Sappeurs aan den torpedodienst onttrokken en samengesteld als elke der overige compagnieën van het bataljon, waarbij zij verder bleef behooren.

Successievelijk heeft nu de Torpedo-compagnie verschillende uitbreidingen ondergaan. Bij het Koninklijk Besluit van 1 Maart 1876 werd het aantal onderofficieren en korporaa's, bij dat van 7 September 1876 het aantal luitenants vermeerderd, terwijl eindelijk bij het Besluit van 7 Augustus 1877 machinisten,

opperschippers en schippers, alsmede werklieden en stokers bij de compagnie werden ingedeeld.

Bij de organisatie van 14 Februari 1881 werd de Torpedo-compagnie gereorganiseerd tot het Korps Torpedisten, bestaande uit een staf en 2 compagnieën, eene samenstelling, die het Korps tot op dit oogenblik behouden heeft.

In hoogste instantie heeft de torpedodienst steeds gessor-teerd onder den Inspecteur van het Wapen, uitgezonderd den korten tijd, dat deze zijn zetel aan het Departement van Oorlog had, gedurende welken tijd de Torpedo-compagnie onder den Commandant der vesting-artillerie heeft gestaan.

Geven wij thans om de geschiedenis der organisatie te be-sluiten een kort overzicht van de wijzigingen, die de Artillerie-inrichtingen, wat hare samenstelling aangaat, hebben ondergaan. Wij herhalen, ons overzicht zal kort zijn, want wilden wij in détails treden en volledig vermelden alle veranderingen, welke sedert de laatste 50 jaren het licht hebben gezien, dan zou alleen daarmede een lijvig boekdeel kunnen worden gevuld.

De organisatie van het jaar 1841 kent eigenlijk slechts ééne artillerie-inrichting, de Artillerie- stapel- en constructie-magazij-nen, waaraan 1 kolonel, 1 majoor, het personeel der compagnie werklieden, alsmede 1 kapitein-vuurwerker, 1 kapitein in het scheikundig laboratorium en 1 kapitein-opzichter in den Ge-weerwinkel verbonden waren.

De Geschutgieterij was toentertijd door het Rijk nog niet in eigen exploitatie genomen, doch was deswege met den geschut-gieter *Maritz* een contract aangegaan.

Een luitenant-kolonel en een kapitein waren met het toe-zicht in de gieterij belast.

Voorts had men 1 luitenant-kolonel, Inspecteur der draag-bare wapenen en 1 luitenant-kolonel, Inspecteur der buskruit-fabricage.

De organisatie van het jaar 1843 bracht ook in de samen-stelling der Artillerie- stapel- en constructie-magazijnen eene aan-merkelijke bezuiniging.

De betrekkingen van Directeur van 's Rijks gieterij van

metalen geschut alsmede die van Inspecteur der buskruitfabricage werden opgeheven en de daaraan verbonden werkzaamheden opgedragen respectievelijk aan den directeur in de 1<sup>ste</sup> artillerie-directie en aan een kapitein der Artillerie-stapel- en constructiemagazijnen.

Het scheikundig laboratorium werd naar *Breda* verplaatst en de kapitein, die aan het hoofd daarvan stond, tevens belast met het scheikundig onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie.

Bij het Koninklijk Besluit van 10 April 1846 werd de Geweerwinkel van de Artillerie-stapel- en constructie-magazijnen gescheiden.

Hierbij werden 3 kapiteins en 6 luitenants ingedeeld, waarvan 1 kapitein als chef, belast met het bevel over het personeel.

Het technisch gedeelte stond onder den Inspecteur der draagbare wapenen, door wiens tusschenkomst de chef van den Geweerwinkel de bevelen van het oorlogsbestuur ontving.

In het volgend jaar, bij het Besluit van 17 Januari, werd de Compagnie werklieden, die in 1819 was opgericht, opgeheven en zulks omdat door het opvolgend in dienst nemen van burgerwerklieden, het doel met de oprichting der compagnie beoogd, genoegzaam was komen te vervallen.

De officieren gingen over bij den staf van het Wapen en bleven als opzichters en onderopzichters bij de verschillende inrichtingen werkzaam.

Had men in 1846 den Geweerwinkel van de Artillerie-stapel- en constructie-magazijnen afgescheiden, in 1859 volgde de Pyrotechnische school. Bij deze school zouden officieren en onderofficieren der artillerie worden gedetacheerd, ten einde bekend te worden met al wat het vak der pyrotechnie betreft, terwijl de pyrotechnische werkzaamheden tot dusverre bij de Constructiewerkplaatsen verricht, voortaan bij de Pyrotechnische school zouden worden uitgevoerd.

Genoemde school werd gesteld onder den hoofdofficier, Inspecteur der buskruitfabricage, terwijl daarbij voorts 2 kapiteins en 2 luitenants werden ingedeeld.

In het volgende jaar, bij het Besluit van 22 Mei, werd de

inrichting der Pyrotechnische school nog nader geregeld. Hierbij werd bepaald, dat het vuurwerkers-laboratorium, de pyrotechnische werkplaatsen, de slagkruitfabriek en het scheikundig laboratorium met al het daaraan verbonden personeel bij de pyrotechnische school zouden overgaan.

Bij het Koninklijk Besluit van 15 Januari 1860 werd de directeur in de 1<sup>ste</sup> artillerie-directie ontheven van de functiën van Directeur van 's Rijks gieterij van bronzen geschut en vervangen door den kapitein belast met het toezicht in de gieterij, die voortaan een op zich zelf staanden werkkring zou hebben.

Het Koninklijk Besluit van 14 Mei 1869 schonk het leven aan de Patroonfabriek, welke een onderdeel zou uitmaken van de Pyrotechnische school.

In de instructie voor die school, welke tevens bij genoemd Besluit werd vastgesteld, was bepaald, dat zij verdeeld zou zijn in 2 hoofdafdeelingen, nl. de eerste hoofdafdeeling, waartoe ook het scheikundig laboratorium zou behooren en die den naam zou dragen van Pyrotechnische werkplaatsen en de tweede hoofdafdeeling, waarvan ook de slagkruitfabriek een deel uitmaakte en die den naam van Patroonfabriek zou voeren.

Bij Koninklijk Besluit van 18 Maart 1871 werd een begin van uitvoering gegeven aan de organieke samenstelling der Commissie van proefneming. Bij dat Besluit werd bepaald, dat de staf van het Wapen zou worden uitgebreid met een majoor of kapitein, Voorzitter der Commissie, terwijl bij het Koninklijk Besluit van 14 September 1873 de Commissie hare tegenwoordige samenstelling ontving.

Aangezien den 31<sup>sten</sup> October 1871 het doorlopend contract eindigde, dat met den geschutgieter *Maritz* wegens de exploitatie der Geschutgieterij was gesloten, teneinde liep en de Regeering het wenschelijk achtte, die exploitatie verder onder het rechtstreeksch beheer van het Departement van Oorlog te hebben, werd de Geschutgieterij thans afzonderlijk georganiseerd.

Het officierspersoneel zou bestaan uit 1 majoor of kapitein, Directeur, 1 kapitein en 1 luitenant.

Eene organisatiewijziging van ingrijpenden aard ondergingen de Artillerie-inrichtingen laatstelijk in het jaar 1887.

Bij het Koninklijk Besluit van 2 Maart van dat jaar werd bepaald, dat alle artillerie-inrichtingen alsmede de Commissie van proefneming zouden ressorteeren onder één hoofd, den Directeur der Artillerie-inrichtingen, terwijl een hoofdofficier en 3 kapiteins bij de directie dier inrichtingen werden ingedeeld.

De Stapelmagazijnen werden voorts van de Constructie-werkplaatsen gescheiden, terwijl de Pyrotechnische school en de Geweerwinkel de namen ontvingen van Pyrotechnische werkplaatsen en Werkplaatsen voor draagbare wapenen. Deze organisatie hebben de Artillerie-inrichtingen tot op den tegenwoordigen tijd behouden.

Zoo zijn wij dus met de geheele organisatie genaderd tot op het heden en dringt zich van zelve de vraag aan ons op: Wat leert ons de geschiedenis van de organisatie der laatste vijftig jaren?

Die geschiedenis, ze doet in de eerste plaats zien, dat het Wapen eene zeer belangrijke uitbreiding heeft ondergaan, hetgeen gemakkelijk valt waar te nemen uit de figuratieve voorstelling der organisatiën van af het jaar 1841 tot op heden, zooals deze in Bijlage I is aangegeven.

Zoo zien wij de regimenten vesting- en bereden-artillerie van 4 regimenten uitgebreid tot 7 regimenten en een afzonderlijk korps, het aantal batterijen sedert 1841 van 15 uitgebreid tot 21, de treincompagnieën vermeerderd van 2 tot 6, de compagnieën vesting-artillerie van 33 op 40 gebracht.

Voorts werden in den loop der laatste 30 jaren bovendien 2 geheel nieuwe korpsen opgericht nl. het Korps Pantserfort-artillerie en het Korps Torpedisten, wijders als een zelfstandig onderdeel de Instructie-compagnie en als een zelfstandig lichaam de Artillerie-schietschool.

Vormden in 1841 de Artillerie-stapel- en constructie-magazijnen eigenlijk slechts de eenige artillerie-inrichting, sedert hebben wij de Constructie-werkplaatsen, de Werkplaatsen voor draagbare wapenen, de Pyrotechnische werkplaatsen, de Geschutgieterij en de Commissie van proefneming en wanneer men nagaat, dat het tot den staf van het Wapen behoorende officierspersoneel, werkzaam bij de Artillerie-inrichtingen, in 1848 bestond uit 5 hoofd-

officieren, 6 kapiteins en 6 luitenants, terwijl dat aantal thans bedraagt 7 hoofdofficieren, 11 kapiteins en 12 luitenants — behalve nog de gedetacheerde officieren — dan behoeft natuurlijk niet gevraagd te worden of de werkzaamheden, bij voor 50 jaar vergeleken, ook zijn uitgebreid.

Terwijl de sterkte aan paarden bij het bereden gedeelte van het Wapen in het jaar 1850 ruim 500 bedroeg, bedraagt dit aantal thans ruim 1800.

Heeft het Wapen derhalve in zijne organisatie eene zeer aanzienlijke uitbreiding ondergaan, ook nog in andere richting heeft het zijne vleugelen tot eene verbazende vlucht uitgeslagen.

Van het gladde voorlaadgeschut toch is men gekomen tot het getrokken achterlaadgeschut met zijn veel juister schot, hetgeen echter voor eene richtige bediening eene veel moeilijker opleiding eischt.

En nog is de techniek niet tot stilstand gekomen. Telkens doen zich weder nieuwe ontdekkingen voor met betrekking tot de inrichting der projectielen, de samenstelling van tijd- en schokbuizen, de lading van de projectielen en de geschutlading, de richtmiddelen, zoowel directe als indirecte, de middelen om de vuursnelheid te verhoogen, den terugloop der vuurmonden te beperken of op te heffen, kortom tal van vraagpunten, die eerst aan de orde zijn gesteld, sinds het getrokken achterlaadgeschut zijn intrede in het Wapen heeft gedaan.

Als bewijs hiervoor geldt, dat de Commissie van proefneming eerst eenige jaren geleden haar 25jarig bestaan heeft gevierd en dat de Artillerie-schiet-school haar zilveren feest nog tege moet gaat.

Dat in verband met dit alles van het officierspersoneel eene technische kennis wordt gevorderd, waarbij die van voor 50 jaar geheel in het niet treedt, ligt voor de hand.

Doch niet alleen de techniek, ook de tactiek beweegt zich in vroeger ongekende banen.

Door de grootere vuuruitwerking wordt meer dan voorheen van de veld-artillerie geëischt, dat zij met tact en omzichtigheid gebruik weet te maken van de dekkingen, die zich in het terrein voordoen.



Het zal voorts de tactiek der toekomst van de artillerie te velde moeten zijn om op de beslissende momenten in het gevecht een vuur af te geven, dat zich kenmerkt niet alleen door juistheid, maar bovenal door groote snelheid.

In de eerstvolgende oorlogen zal volgens den kolonel *Langlois*, den bekenden schrijver van het werk «L'artillerie de campagne en liaison avec les autres armes» de artillerie met haar vuur moeten werken als een rukwind, als eene cavalerie-charge, maar eene charge, die door niets wordt tegengehouden en die alles op haar weg verdelgt.

Doch evenals voor eene cavalerie-charge, moeten ook voor dat rafale-vuur, zooals *Langlois* het noemt, de juiste oogenblikken gekozen worden, hetgeen initiatief vordert, een initiatief, dat gepaard moet gaan met een volkomen juist inzicht in de gevechtssomstandigheden en de factoren, die daarop van invloed zijn.

«Cet initiative», zegt *Langlois*, «exige impérieusement une connaissance parfaite des formations et du mode de combat des autres armes, puisque le rôle de l'artillerie est uniquement de les aider. Par exemple, lorsque l'infanterie prend sa formation préparatoire de combat, l'artilleur doit comprendre ce qui va se passer, deviner l'objectif de cette infanterie, savoir le temps dont il va disposer, le moment d'ouvrir son feu, la manière de le conduire; il faut aussi que l'artilleur connaisse les formations de l'adversaire, afin de tirer de son arme le meilleur parti possible; il doit enfin et surtout se rendre exactement compte de chacun des actes, auxquels coöperent les autres armes, afin de leur apporter toujours son concours au point voulu et au moment voulu, afin de ne jamais sacrifier le principal à l'accessoire.»

En welke conclusie trekt *Langlois* hiernit?

Deze, «que l'officier doit aujourd'hui posséder une instruction tactique des plus solides, instruction qui lui était beaucoup moins indispensable jadis.»

Niet minder voorts dan voor de veld-artillerie, wordt voor de vesting-artillerie eene veel nitgebreider tactische kennis dan voorheen gevorderd en hij die zich thuis gevoelt op het gebied van

den modernen vesting-oorlog, heeft zulks niet verkregen, dan na omvangrijke studiën.

De leiding van het vuur uit meerdere batterijen met al den aanleve van dien, zooals waarneming uit zijposten, telephonische gemeenschap, het zijn altemaal zaken van den nieuweren tijd; gebruik van Decauville materieel, het manoeuvreeren met bewapende nitleggers, aan dat alles werd vroeger niet gedacht.

Naast het vestinggeschut heeft het kustgeschut eene verbaazende vlucht genomen. De wijze van vuren, de bediening van het geschut en de afstandmeting eischen voor het personeel der kust-artillerie in menig opzicht eene andere opleiding, dan voor dat der vesting-artillerie en vorderen niet alleen kennis van het materieel en zijne aanwending, doch ook kennis van schepen en vaarwaters.

Zooals straks reeds is vermeld, hebben zich sedert de laatste 30 jaren in de artillerie twee geheel nieuwe korpsen eene plaats veroverd, t. w. de pantserfort-artillerie en de torpedisten.

Toont het geschut opgesteld in de pantserforten, wat zijne aanwending en de wijze van vuren betreft, veel overeenkomst met het kustgeschut, de beweging der torens vordert toch weder eene afzonderlijke studie.

De dienst bij het Korps Torpedisten heeft met den eigenlijken artilleriedienst niets gemeen en maakt derhalve, dat de artillerie-officier, daarbij ingedeeld, zich op eene geheel nieuwe vakstudie moet gaan toeleggen.

Kennis van electrische ontsteking en geleiding, van de samenstelling en de eigenschappen van ontploffingsmiddelen, van vaarwaters en stroomen, van dat alles moet de officier-torpedist volkomen op de hoogte zijn.

Voorts heeft de artillerie evenals voor 50 jaren nog het pontonnierwezen voor hare rekening, een tak van dienst, die minder nog dan het torpedowezen, met de artillerie eenige gemeenschap heeft.

Bij dit alles voegt zich ten slotte, dat de vesting-artillerie, de pontonniers en de torpedisten voor ongeveer een tiental jaren met geweer of karabijn zijn bewapend, hetgeen uit den

aard der zaak, indien men het ook in dit opzicht met de opleiding ernstig meent, weder eene nieuwe bron van studie vormt.

Bij hem, die dit alles nagaat, moet onwillekeurig de vraag rijzen, of eene centralisatie in het bestuur van het Wapen, zooals die thans bestaat, in verband met de uitbreiding nog wel gewenscht is, en of, indien eene scheiding van de twee groote onderdeelen van het Wapen, de bereden- en niet bereden-artillerie ook uit anderen hoofde gewenscht is, thans de tijd niet gekomen is voor meerdere decentralisatie.

*Italië* heeft nog slechts zeer kort geleden, dezen weg bereids ingeslagen.

Men heeft er de inspectie van de artillerie opgeheven en afzonderlijke inspectiën ingesteld voor de veld-artillerie en voor de vesting-artillerie, welke inspectiën elk op zichzelf rechtstreeks onder den Minister van Oorlog ressorteeren.

De geschiedenis der organisatie leert ons in de tweede plaats, dat er een voortdurend streven bestaan heeft om van de bereden- en de niet bereden-artillerie hoe langer hoe meer op zichzelf staande onderdeelen te maken en het is eigenaardig om na te gaan de verschillende phasen, waarin het bereden gedeelte zich ten opzichte van het niet bereden gedeelte heeft bevonden en hoe dat bereden gedeelte zich schrede voor schrede losmaakt van de banden, die het nog aan de vesting-artillerie binden.

Zoo zien wij, dat in 1841 de compagnieën veld-artillerie deel uitmaken van de regimenten artillerie en met de compagnieën vesting-artillerie onder hetzelfde regimentsverband staan.

Deze regimenten ressorteeren onder den Commandant van het personeel, die op zijn beurt weder gesteld is onder den Inspecteur van het Wapen.

In 1848 wordt de veld-artillerie georganiseerd tot een afzonderlijk regiment en wordt dus de aanraking met de vesting-artillerie in zooverre minder, dat een zelfde regimentscommandant geen compagnieën veld- en vesting-artillerie meer tegelijk onder zijne bevelen heeft.

Veld- en vesting-artillerie staan evenwel nog onder denzelfden Commandant van het personeel.

In 1852 wordt echter de betrekking van Commandant van

het personeel opgeheven en vervalt daarmee de autoriteit tusschen de regimenten en den Inspecteur, die zoowel de belangen der veld- als die der vesting-artillerie had te behartigen en door wiens verdwijnen derhalve de afscheiding tusschen veld- en vesting-artillerie grooter werd.

In 1878 krijgt de bereden-artillerie voor goed een afzonderlijke chef. Voor hare zelfstandigheid was dit uit den aard der zaak van beteekenenden invloed, één hoofd behartigde thans nitsluitend belangen der bereden-artillerie en bracht die onder de oogen van den Inspecteur.

Was in 1862 de Instructie-compagnie opgericht, met het doel om kader te vormen voor het geheele Wapen, bij de organisatie van het jaar 1881 ontvangt de bereden-artillerie voor haar kader een eigen opleidingsschool, de Instructie-batterij, en blijft de Instructie-compagnie nitsluitend bestemd tot vorming van kader voor de vesting-artillerie.

En eindelijk komt in 1893 de laatste maatregel tot verhooging van de zelfstandigheid der bereden-artillerie nl. die waarbij het geheele beheer over de magazijnen, waarin het artillerie-materieel voor het veldleger is opgelegd, aan den Commandant der bereden-artillerie werd toevertrouwd.

Thans zijn de beide gedeelten nog slechts in tweecërlei opzicht met elkander verbonden en wel :

1o. doordien zij beiden ressorteeren onder één hoofd, den Inspecteur van het Wapen en

2o. doordien de officieren der artillerie afwisselend bij beide gedeelten dienst doen.

Het streven om de bereden-artillerie hoe langer hoe meer zelfstandig te maken, zal, naar ik hoop, uit het vorenstaande duidelijk gebleken zijn en de vraag is nu alleen maar, moet thans aan dat streven een hiertoe en niet verder worden toegeroepen, dan wel, moet de scheiding tot in de hoogste consequentie worden doorgevoerd.

Wij aarzelen niet hier te verklaren, dat eene voortzetting van het scheidingsproces ons in het belang van het Wapen alleszins gewenscht voorkomt. Wanneer men ziet, dat gedurende meer dan een halve eeuw eene organisatie wordt opgebouwd, waarbij

altijd hetzelfde beginsel voorzit, dan pleit zulks inderdaad voor de deugdelijkheid van het beginsel.

Want vooral in zake legerorganisatie loopen de meeningen vaak uiteen en werd blijkens de geschiedenis dikwijls door de eene Regeering omvergeworpen, wat haar voorgangster tot stand bracht, doch nooit is men afgeweken van het beginsel om van vesting- en bereden-artillerie hoe langer hoe meer op zichzelf staande onderdeelen te maken.

Eene consequente toepassing van het beginsel, een voortgaan op den ingeslagen weg, het zal het Wapen ongetwijfeld verder brengen op den weg ter volmaking.

Bereden- en niet bereden-artillerie hebben wel is waar gemeen, dat bij beiden het kanon het wapen is, doch de wijze, waarop dat wapen wordt aangewend, is zoo verschillend, dat niettegenstaande de gelijksoortige bewapening de beide gedeelten toch in geen enkel opzicht bij elkaar behooren.

Het daadwerkelijk gebruik moet hieromtrent beslissen en wie zal niet erkennen, dat dit voor beiden geheel uiteenloopt.

Hoezeer men in den laatsten tijd de wenschelijkheid betoogt om de vesting-artillerie meer bewegelijk te maken en den vestingslag meer het karakter te doen aannemen van den veldslag, zoo zal de vestingoorlog toch nimmer zijn staand karakter verliezen, zoolang men er naar streeft de inrichting der versterkingen gelijken tred te doen houden met de verbeterde aanvalsmiddelen en dat men te dien opzichte het hoofd niet in den schoot legt, bewijzen de vele en velerlei constructiën, die op het gebied van pantseringen in den laatsten tijd verschenen zijn.

Het kenmerkende onderscheid tusschen veld- en vesting-artillerie zal steeds daarin blijven bestaan, dat van de veld-artillerie een hooge graad van *manoeuvrervaardigheid* wordt gevorderd, dat zij in de eerste plaats zij een *tactisch* wapen, terwijl de verrichtingen der vesting-artillerie, zonder dit bepaald een *technisch wapen* te noemen, toch in menig opzicht van technischen aard zijn.

Goed, op het gewilde oogenblik en van de juiste plaats schieten is zoowel voor de bereden- als voor de vesting-artillerie hoofdzak, doch om dit doel te bereiken moet de vesting-artil-

lerist batterijen bouwen, zware lasten vervoeren, beddingen leggen en schansmaterialen maken, de bereden artillerist daarentegen komt tot zijn doel door vaardig over het terrein te rijden en er met de noodige vlugheid en juistheid zijne stellingen te kiezen.

Waar derhalve dat doel op zoo geheel verschillende wijzen wordt bereikt en mitsdien de opleiding in vreedetijd zoo geheel uiteenloopt, daar moet ook de organisatie op zoodanige leest zijn geschoeid, dat het personeel van elk der beide gedeelten zich geheel kan wijden aan de taak, die daarvoor is weggelegd.

Ook de organisatie moet evenzeer als bewapening en uitrusting rekening houden met de vorderingen, welke de techniek maakt en met de veranderingen, die daardoor in de tactiek worden teweeggebracht en waar die vooruitgang in de laatste tientallen jaren zoo groot is, dat het bijna ondoenlijk moet worden geacht om zoowel met den werkkring der veld- als met dien der vesting-artillerie te allen tijde volkomen vertrouwd te zijn, daar breke men met het stelsel om »Mädchen von alles" te willen hebben.

Alzoo geen officieren der artillerie, die dan bij het bereden en dan bij het niet bereden gedeelte dienst doen, maar een afzonderlijk korps voor elk dier beide onderdeelen, dat zijne speciale opleiding heeft genoten, vóór het wordt ingelijfd bij het onderdeel, waartoe het verder zal blijven behooren.

Verdeeling van arbeid, ook in het Wapen!

Het streven naar zoodanige verdeeling, dat overal in de maatschappij bestaat, daar waar men een bepaalden tak van nijverheid tot zijn hoogsten bloei wil brengen, het strekke tevens tot richtsnoer bij de organisatie onzer artillerie.

In zijn standaardwerk »the Wealth of Nations" schrijft *Adam Smith* de groote vermeerdering van de hoeveelheid arbeid, die tengevolge van de verdeeling van arbeid een zelfde getal personen in staat is te verrichten, toe aan drie verschillende oorzaken en wel:

1°. aan de grootere mate van bekwaamheid, die een ieder door de verdeeling van arbeid verkrijgt.

2°. aan de tijdwinst, die verkregen wordt, doordat er geen

tijd verloren gaat, tengevolge van den overgang van de eene soort van arbeid tot de andere en

3°. aan de uitvinding van een groot aantal machines, die den arbeid gemakkelijk maken en verkorten en één persoon in staat stellen om het werk te doen, dat anders de taak is van velen.

Al deze voordeelen van de verdeeling van arbeid, die verkregen worden, wanneer zij worden toegepast op eenigen tak van nijverheid, worden ook verkregen, indien daarmede rekening gehouden wordt bij de organisatie van het Wapen.

Alleen is het doel, dat daardoor kan bereikt worden, natuurlijk niet de grootere hoeveelheid arbeid, die geproduceerd wordt, maar de hoogere trap van volmaking, waartoe het Wapen gebracht wordt.

Het eerste voordeel nagaande, de grootere mate van bekwaamheid, die een ieder door de verdeeling van arbeid verkrijgt, zoo zien wij, dat bij eene volmaakte scheiding tusschen bereden- en niet bereden-artillerie, de officieren van elk der beide onderdeelen zich gedurende hunne geheele carrière zullen kunnen blijven wijden aan den dienst bij het onderdeel, waartoe zij behooren, zich daardoor beter op de hoogte zullen kunnen stellen omtrent alles wat dat onderdeel betreft en dus beter in staat zullen zijn om het beste en het hoogste te geven wat gegeven kan worden, dan wanneer er een voortdurend komen en gaan bestaat van bereden- naar vesting-artillerie en omgekeerd.

Het tweede voordeel van de verdeeling van arbeid is de tijdwinst, die ontstaat doordien er geen tijd verloren gaat tengevolge van den overgang van de eene soort van arbeid tot de andere.

Ook dit gaat hier volkomen door. Ook in het Wapen gaat veel tijd verloren, die meer ten bate van het Wapen had kunnen worden aangewend, indien deze niet had moeten besteed worden met het zich toerusten van een dosis elementaire kennis, noodig voor de uitoefening van den nieuwen werkkring, waarin men wordt geplaatst.

En eindelijk het derde voordeel, de meerdere aanleiding tot

de ontdekking van machines, die den arbeid vereenvoudigen en aanleiding geven tot grootere productie, ook dit komt hier tot zijn recht.

Volkomen waar is hetgeen *Adam Smith* in zijn Hoofdstuk over de verdeeling van arbeid zegt :

»Men are much more likely to discover easier and readier methods of attaining any object, when the whole attention of their minds is directed towards that single object, than when it is dissipated among a great variety of things.»

Voor al bij een wapen, als dat der artillerie, waarbij een groot deel van de te verkrijgen uitwerking afhangt van de meerdere of mindere volmaaktheid van technische inrichtingen aan het materieel, vooral daar is het gewenscht, dat de officier zijn aandacht kan blijven wijden aan dezelfde zaak en hij zich niet behoeft te verplaatsen naar een onderdeel, waarbij hij zich weder met geheel andere aangelegenheden moet bezig houden.

Blijkt hier in het algemeen uit, welke groote voordeelen aan eene scheiding van bereden- en niet bereden-artillerie zijn verbonden, nog nader zal dit aan het licht treden bij eene beschouwing omtrent den dienst der officieren bij beide onderdeelen.

Een ieder, die bestemd is om later als officier te dienen onder het schutpatronaat der Heilige Barbara, ontving tot nog toe nitsluitend eene opleiding als vesting-artillerist; kennis van tuigen, van reglementen, van exercitiën der bereden-artillerie, het a. b. c. voor den aanstaanden veld-artillerist, zij werd aan geen der inrichtingen van militair onderwijs opgedaan.

Hij die derhalve voor het eerst bij de bereden-artillerie wordt ingedeeld, is in den dienst geheel onbedreven en moet als officier de geheele practijk leeren.

Op zichzelf is dit nu zulk een groot bezwaar niet; hij, die met lust en ijver bezielde bij de bereden-artillerie aankomt, zal onder goede leiding wel met zijn werkkring vertrouwd raken, — ieder jong officier moet nog veel leeren, wanneer hij als zoodaunig in de gelederen plaats neemt — maar toch zal niemand het een gezonden toestand vinden, dat men, zooals bij de veld-artillerie, geheel als reeruit begint.



Dit is strijdig met elk beginsel van officiersopleiding.

Ongetwijfeld moet bij de vorming tot officier eene wetenschappelijke opleiding op den voorgrond staan. Alleen zoodanige opleiding stelt den officier in staat de verschillende vorderingen te kunnen blijven volgen, die de militaire wetenschap in al hare onderdeelen ondergaat.

»Jamais l'officier d'artillerie n'aura fait des études scientifiques trop fortes, elles constituent la base solide de son éducation" zegt *Lançlois*.

Maar bij de wetenschappelijke opleiding komt toch ook de vorming tot troepen-officier, tot sectie- of peletonscommandant.

Het verhoogt het prestige van den luitenant-rang *niet*, wanneer een officier, nieuw bij de veld-artillerie ingedeeld, daar het meest elementaire nog moet leeren.

Nu weten wij wel, dat de nieuwe regeling der Koninklijke Militaire Academie, die dit jaar in werking is getreden, in dit opzicht eenige verbetering brengt.

Beschouwen wij toch de leerplannen der verschillende studie-jaren, zooals die in het Voorschrift voor de Militaire Academie zijn aangegeven, dan blijkt daaruit het streven om ook de opleiding als bereden artillerist meer ter harte te nemen, dan zulks vroeger het geval was. In het tweede studiejaar zullen n.l. ook voor een gedeelte de dienst- en andere reglementen en voorschriften der bereden-artillerie worden onderwezen, terwijl de detachering bij de korpsen na afdooft der overgangsexamens voor de cadetten der artillerie van dat studiejaar plaats heeft bij het bereden gedeelte van het Wapen.

De vraag is echter of van dat geleerde veel vruchten zullen geplukt worden!

Wat zal er nog van overgebleven zijn, nadat eerst nog een jaar aan de Academie is doorgebracht, waarin het geleerde niet wordt en ook niet behoeft te worden onderhouden, aangezien blijkens het Reglement op de Militaire Academie bij het eindexamen geen kennis daaromtrent gevorderd wordt, en daarna nog enkele jaren dienst is gedaan bij de vesting-artillerie.

Wij meenen dan ook, dat in de toekomst de jonge officieren

met weinig meer practijk hunne intrede bij de bereden-artillerie zullen doen dan tegenwoordig het geval is.

Een ander nadeel van den bestaanden toestand is de voortdurende wisseling, die er ontstaat in het commando over de compagnieën vesting-artillerie, ten gevolge van de veelvuldig voorkomende overplaatsingen van de vesting- naar de bereden-artillerie.

Niet ten onrechte wordt er groot gewicht aan gehecht, dat de commandant eener compagnie volkomen bekend zij met zijn onderhebbend personeel, terwijl het ook voor de oefeningen van groot gewicht is, dat het commando niet telkens aan andere handen wordt toevertrouwd.

Gelijk bekend is, zijn voorts de meeste commandanten der compagnieën vesting-artillerie aangewezen commandanten in tijd van oorlog van de batterijen en forten onzer liniën en sterkten.

Volgens § 14 der Instructie voor vesting- en fortcommandanten, moet de commandant van een verdedigingswerk in tijd van vrede tot in alle details zijne bijzondere studie maken van de verdedigingsmiddelen van dat werk en bekend zijn met alle bijzonderheden, welke op het in staat van verdediging brengen en op de defensie daarvan betrekking hebben.

Wie het hier voorgeschrevene niet opvat als een doode letter zal moeten erkennen, dat eene voortdurende wisseling in de commando's over de compagnieën en dus ook over de verdedigingswerken er niet toe bijdraagt om aan het bepaalde in genoemde paragraaf de hand te doen houden.

Steeds zullen er op die wijze bij eene eventueele mobilisatie fortcommandanten zijn, die nog geen voldoende gelegenheid hebben gehad zich de bijzonderheden hun werk betreffende eigen te maken, hetgeen uit den aard der zaak aan eene eventueele verdediging niet ten goede zal komen.

De hiergenoemde bezwaren doen zich voor een deel ook in de hoogere rangen gevoelen, waarmede wij thans ons betoog in dit opzicht zouden kunnen besluiten, ware het niet, dat behalve de belangen van den dienst bij het Wapen, ook de persoonlijke belangen der officieren nog een enkel woord vragen.

Overplaatsingen van de bereden- naar de vesting-artillerie

en omgekeerd gaan steeds gepaard met verhuizingen, die voor een groot deel vermeden zouden kunnen worden, indien men steeds bleef bij een zelfde onderdeel, hetzij bereden- of niet bereden-artillerie.

Verder gaat het afschaffen van dienstpaarden, zzoals zulks noodzakelijk is bij bevordering van luitenants der bereden-artillerie tot kapitein der vesting-artillerie en het daarna weder aanschaffen, gewoonlijk met geldelijk nadeel gepaard.

Weinig ontvangen bij den gedwongen verkoop van paarden en veel betalen bij den aankoop is toch eene omstandigheid, die zich in de praktijk veelvuldig voordoet.

Ook het Rijk komen de verhuizingen en het gedwongen afschaffen van dienstpaarden op financiële offers te staan.

Hebben wij hiorvoren nagegaan, hoedanig het te onzent gesteld is wat betreft de verhouding van de veld- tot de vesting-artillerie, wij zullen thans kortelijks beschouwen, hoedanig deze aangelegenheid in enkele buitenlandsche legers is geregeld.

Niet dat wij ons in dit opzicht eenigermate naar het buitenland zouden moeten richten.

Mag zulks aanbeveling verdienen, daar waar het betreft be wapening of uitrusting, met betrekking tot de organisatie moet in de allereerste plaats rekening worden gehouden met eigen toestanden.

Het cenige leger, waar eene volmaakte afscheiding bestaat tuschen de veld- en de vesting-artillerie is het Duitsche leger.

In *Duitschland* staan de batterijen veld- en rijdende-artillerie in vredeestijd onder de bevelen van de commandanten der legerkorpsen, waarbij die batterijen zijn ingedeeld, terwijl voor wat de vesting-artillerie betreft, deze ingevolge de jongste organisatie-wijziging gesteld is onder de bevelen van een Inspecteur-Generaal, onder wien 4 Inspecteurs ressorteren, die de brigade-commandanten der vesting-artillerie onder huune bevelen hebben.

Elk gedeelte heeft ziju afzonderlijk officierskorps.

De bevordering heeft er regimentsgewijze plaats tot en met den rang van majoor, daarna wapensgewijze tot dien van kolonel en voorts in de hoogere rangen over het geheele leger.

In *Frankrijk* is het officierskorps der veld- en vesting-artillerie niet gescheiden, terwijl de bevordering plaats heeft over het geheele Wapen.

Hierbij dient evenwel niet uit het oog te worden verloren :

1°. dat er in *Frankrijk*, blijkens een artikel in de Internationale Revue van Juni 1895, tot opschrift voerende, „Der Ersatz des Französischen Officierscorps” eene voortdurende en regelmatige afwisseling plaats heeft in de overplaatsing der officieren van de veld- naar de vesting-artillerie.

2°. dat alle Fransche officieren der vesting-artillerie bereden zijn.

Het blijkt derhalve, dat de urgentie voor eene scheiding van veld- en vesting-artillerie in Frankrijk lang zoo groot niet is als te onzent.

Ook in *Oostenrijk* bestaat één officierskorps voor de geheele artillerie.

Hoe men daar echter over deze aangelegenheid denkt, moge blijken uit het artikel van den Oostenrijkschen generaal-majoor *Killiches*, getiteld: «Besprechung verschiedener Ansichten über die Organisation der Kriegstechnik», welk artikel voorkomt in de Juni-, Juli- en Augustus-afleveringen van het «Archiv für die Artillerie-und Ingenieur-Officiere» van dezen jaargang.

De Generaal *Killiches* bespreekt in dat artikel de ideeën van den Oostenrijkschen overste *Leithner* omtrent de organisatie der technische troepen en waar deze van oordeel is, dat veld- en vesting-artillerie geheel van elkander afgescheiden wapens behooren te zijn, betuigt hij met dat oordeel zijn volkomen instemming.

Hij betoogt voorts, dat men het omtrent genoemde scheiding tegenwoordig vrij wel eens is en is van meening dat zij, voor zoover het Oostenrijksche leger betreft, wellicht reeds binnen korten tijd kan worden te gemoet gezien. Zijne meening ten deze staaft hij met de aanhaling van een artikel in de «Reichswehr» van 23 November 1894 getiteld: «Wünsche und Hoffnungen der Feld-Artillerie», welk artikel het groote verschil in den werkkring van veld- en vesting-artillerist zóo dui

delijk doet uitkomen, dat wij niet kunnen nalaten den schrijver daarvan een oogenblik aan het woord te laten.

»An der Spitze aller Wünsche,“ zegt deze, »müssen wir einen »stellen, welcher wohl der älteste und im Falle der Realisirung »der folgenreichste ist : Die Trennung der Feld- von der Festungs- »Artillerie.“

»Wenn auch einem gemeinsamen Stamme entsprossen, haben »sich diese beiden Zweige im Laufe der Zeit zu selbständigen, »grundverschiedenen Individualitäten entwickelt. Die Kraft der »Feld-Artillerie wurzelt eben so sehr in ihrer richtigen tactischen »Verwendung als in ihrer rein mechanischen Wirkung.“

«Es genügt nicht, dass die Feld-Artillerie gut schießt, sie musz »auch von einem kräftigen, tactischen Geiste belebt und getragen »sein, das heiszt, sie musz es verstehen, rechtzeitig — was in »den meisten Fällen identisch mit sehr schnell is — inangemes- »sener Stärke und völlig kampfbereit an der richtigen Stelle zu »erscheinen.“

»Der Feld-Artillerie-Officier musz deshalb nicht nur Kanonier »in höherem Sinne, er musz mit Liebe und Seele Feld-soldat sein.“

»Wie ganz anders dagegen sind die Aufgaben des Festungs- »Artilleristen. Er soll nicht allein sein bedeutend complicirteres »Geschütz-material bis in die letzten Einzelheiten beherrschen, »die zerstörende Gewalt der mächtigen Geschütze in subtiler Art »zur Geltung zu bringen verstehen, er musz auch befähigt und »bestrebt sein, in das eigenartige und keineswegs geklärte Gebiet »des mehr systematischen Festungskrieges tief einzudringen »und sich auf demselben eine feste Ueberzeugung zu verschaffen »wissen. Jede dieser beiden artilleristischen Richtungen, die sich »bis zu einem gewissen Grade, wenigstens was das Temperament »betrifft, gegenseitig fast ausschlieszen, fordert einen ganzen »Mann. Aber vereinigen lassen sie sich in oiner Person schwer, »es gilt hier das Wort der Schrift : Niemand kann zween Herren »dienen.“

Indien uit het voorafgaande mag worden afgeleid, dat eene scheidings tusschen het bereden en het niet bereden gedeelte der artillerie ten zeerste in het belang van het Wapen is te

achten, dan zullen wij thans nader uiteenzetten, hoe in verband met zoodanige splitsing het Wapen zou kunnen worden gereorganiseerd en welke maatregelen te dien aanzien zouden behooren te worden genomen.

Daarbij zal wat de hoofdzaken betreft, de tegenwoordige sterkte van het Wapen worden aangenomen, omdat alleen van dien grondslag uitgaande, de beschouwingen eenige praktische waarde kunnen hebben.

Bij eene eventueele scheiding zal de artillerie kunnen bestaan uit:

1°. de Bereden-Artillerie,

2°. de niet Bereden-Artillerie, waartoe behooren:

A. De Artillerie te voet.

B. De Artillerie-Inrichtingen.

#### 1°. *De Bereden-Artillerie.*

Het bevel over de bereden-artillerie wordt opgedragen aan den Inspecteur der bereden-artillerie, die mede het bestuur heeft over het voor het Veldleger bestemde materieel, opgelegd in de magazijnen der artillerie, met uitzondering van de Stapel-magazijnen, alsmede over het materieel in verantwoording bij de korpsen onder zijn bevel.

De Inspecteur der bereden-artillerie ressorteert rechtstreeks onder de bevelen van den Minister van Oorlog.

Waarom het meer aanbeveling verdient het bevel over de bereden-artillerie op te dragen aan een Inspecteur, dan om haar te plaatsen onder de commandanten, die daarover ook in oorlogstijd zullen hebben te bevelen, nl. de divisie-commandanten, zullen wij hier nader uiteenzetten.

Eene plaatsing van de regimenten veld-artillerie onder de divisie-commandanten zou voorzeker eene tegemoetkoming zijn aan den eersten eisch van iedere vredesorganisatie, nl. dat deze in hoofdzaak gelijk zij aan de oorlogsorganisatie, opdat eene eventueele mobilisatie spoedig en zonder veel complicatiën kunne plaats hebben.

Toch gelooven wij niet, dat wij daarmee op den goeden weg zouden zijn.

Eenhoofdige leiding is voor de bereden-artillerie van groote waarde. Zij is noodig hoofdzakelijk met het oog op de oefeningen, doch ook met het oog op aanschaffing en verpleging van paarden, alsmede aanschaffing en onderhoud van materieel. Al deze aangelegenheden moeten in één hand berusten, hetgeen moeielijkheden zou opleveren, indien ieder regiment direct onder den divisie-commandant ressorteerde.

De groote zaak, waarom in dezen de organisatie in tijd van vrede niet gelijk kan zijn aan die in oorlogstijd, is geheel gelegen in de andere omstandigheden, waaronder de troep in vreedestijd dan in oorlogstijd verkeert.

Had men in vreedestijd altijd volkomen afgericht personeel en afgerichte paarden, tuigen en materieel, waarvan men wist dat zij voor geen verbetering vatbaar waren en was men dan steeds en in alle garnizoenen in de gelegenheid de verschillende wapens in onderling verband te oefenen, ja dan zou er voorzeker veel voor te zeggen zijn de regimenten veld-artillerie bereids in vreedestijd onder het gezag van de divisie-commandanten te plaatsen.

De toestand is evenwel geheel anders. De dienstdienst voor onze miliciens is krap toegemeten en de tijd, gedurende welken men de troepen in onderling verband kan oefenen, is zoo gering in vergelijking met den tijd, die aan détailoefeningen en aan oefeningen van anderen aard, doch die alleen het Wapen zelf betreffen, kan worden besteed, dat het waarlijk niet zou zijn aan te bevelen de veld-artillerie te allen tijde onder de divisie-commandanten te stellen.

Dit mag goed zijn voor legers met langen oefeningstijd, waarbij ruimschoots gelegenheid bestaat de verschillende wapens met elkander te oefenen, voor ons verdient zulks geen aanbeveling.

De bestaande toestand, waarbij de bereden-artillerie gesteld is onder één hoofd en waarbij alleen tijdens de veldoefeningen met verschillende wapens de regimenten veld-artillerie *tijdelijk* onder de divisie-commandanten worden geplaatst, achten wij voor ons het beste.

Voor zoover bekend, zijn *Zweden* en *Rumenië* de eenige Rij-

ken, waar de commandanten der divisien reeds in vreedstijd met het bevel over de veld-artillerieregimenten zijn belast.

Het *Zweedsche Rijk* is verdeeld in 6 militaire afdeelingen en in iedere afdeeling is eene divisie gestationneerd, tot welke divisie o. m. een regiment veld-artillerie van 6 batterijen behoort.

In *Rumenië* behoort tot elk der 4 legerkorpsen eene brigade van 3 regimenten veld-artillerie, waarvan 1 regiment korps-artillerie en 2 regimenten divisie-artillerie. De 3 regimenten zijn gesteld onder het bevel van den Commandant der brigade, doch zonder dat te kort wordt gedaan aan het gezag van dien commandant, zijn toch de regimenten tot de divisien behorende, te allen tijde onder het bevel van de commandanten dier divisien geplaatst.

Eene plaatsing der bereden-artillerie onder een afzonderlijken Inspecteur vindt ook voor groote legers in het buitenland ernstige voorstanders.

De kolonel *Langlois* wenscht zoodanigen Inspecteur aan het hoofd der veld-artillerie, ook al zijn de batterijen onder de divisie- en korps-commandanten gesteld.

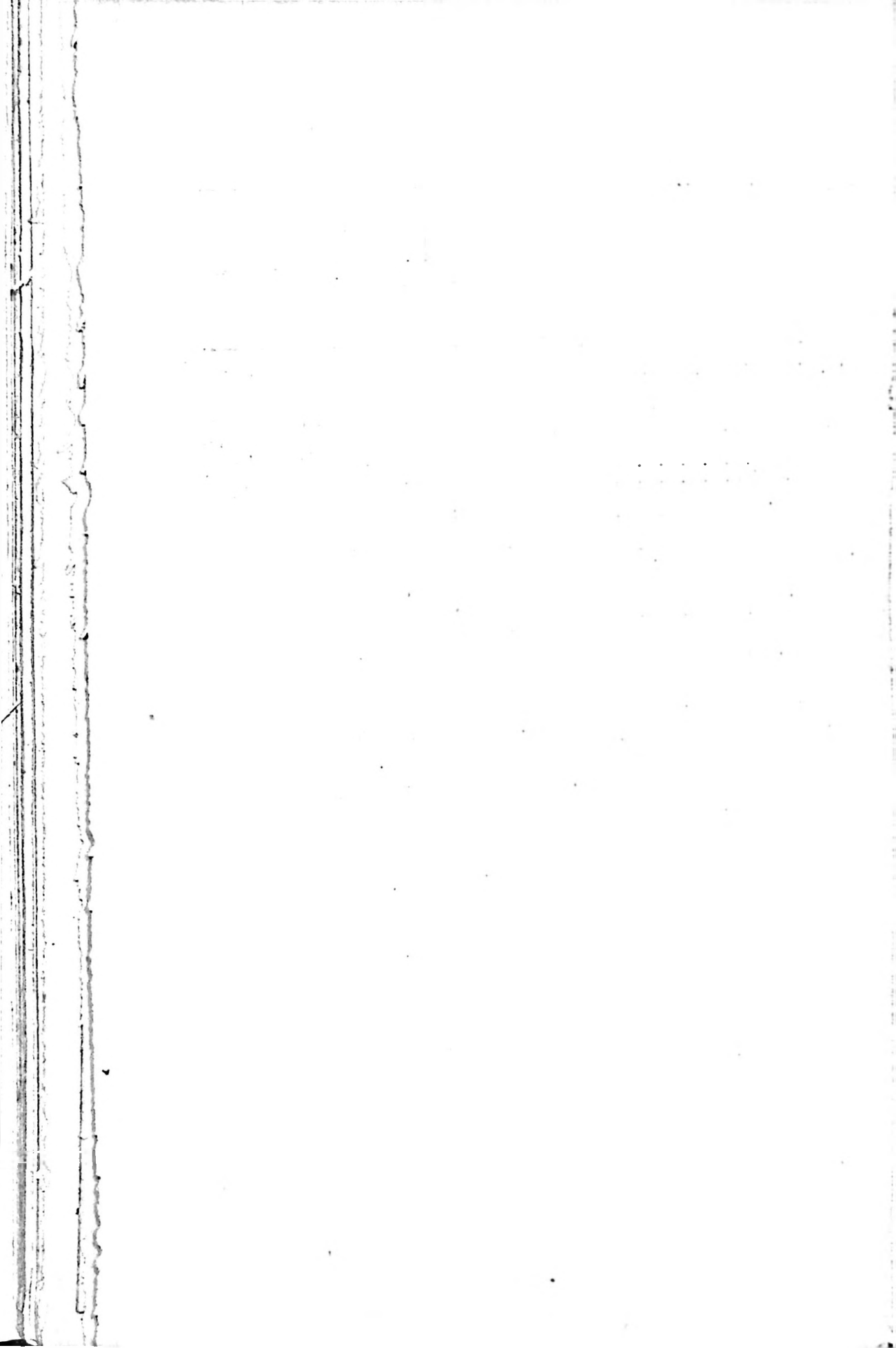
»Nous pensons», zegt hij, »que dans la situation présente, ou la souplesse de nos méthodes est indispensable, il y aurait grand intérêt à mettre à la tête de l'artillerie de campagne, un inspecteur-général permanent, agissant sous les ordres directs du chef de l'armée, dans une direction parfaitement déterminée; il aurait rang de commandant d'armée et autorité sur les commandants de corps d'armée en ce qui concerne l'instruction des troupes d'artillerie de campagne. Tous les efforts tendraient alors vers un but unique.»

Ook in *Rusland* wordt dit denkbeeld door autoriteiten van naam voorgestaan.

Dat het evenwel niet overal en met name in *Duitschland* geen onverdeelde instemming vindt, moge blijken uit hetgeen hieromtrent in het *Militär Wochenblatt* n°. 46 van dezen jaargang wordt aangetroffen.

Naar aanleiding van het oordeel van den kolonel *Langlois*, dat aan het hoofd der bereden-artillerie een afzonderlijke Inspec-





teur moet staan, een krachtige persoonlijkheid om het Wapen met *zijn* geest te bezielen, zegt dit blad :

»Diese Etape haben wir schon hinter uns. Eine machtvolle »Persönlichkeit an der Spitze einer Waffe kann immer nur »*seiner* Waffe jenen Impuls geben. Die taktische Verwendung »der Artillerie ist immer nur zum Theil von den Officieren »der Artillerie, zum grössten Theil aber von den höheren Truppenführern abhängig.»

»Fragen der Bewaffnung und Organisation werden an Centralstellen bearbeitet und entschieden, faktische Grundsätze »und Uebung in ihrer Anwendung müssen in stetiger Friedensarbeit Gemeingut der ganzen Armee werden.»

«Das können sie uur, wenn diejenige Stellen, welche die Waffe »im Kriege führen, sie in Frieden ausbilden.»

Hoe dit echter ook zij, wij herhalen, voor kleine legers met korten oefeningstijd, waar slechts weinig gelegenheid bestaat om de troepen van verschillende wapens met elkander te oefenen, daar is er naar onze meening geen beter organisatie, dan die, waarbij de bereden-artillerie gesteld is onder één hoofd, een afzonderlijken Inspecteur.

Behalve dezen wordt de Staf der bereden-artillerie op overeenkomstige wijze samengesteld als de tegenwoordige, met uitzondering dat in plaats van 2 kapiteins, zooals thans, 1 hoofdofficier en 1 kapitein-adjutant aan den Inspecteur worden toegevoegd, terwijl voorts tot den Staf zullen behooren: 2 Luitenants voor het materieel in de magazijnen te *Woerden* en te *Dordrecht*.

Het is wenschelijk om aan den Inspecteur een hoofdofficier toe te voegen, voor het geval deze tijdelijk de dienstcorrespondentie moet waarnemen; zulks zou dan ook in analogie zijn met de samenstelling van alle soortgelijke staven.

Vermits het materieel van het veldleger, opgelegd in de magazijnen te *Woerden* en *Dordrecht*, geheel onder het bestuur van den Inspecteur wordt gesteld, behooren ook twee officieren der bereden-artillerie als officieren voor het materieel aan die magazijnen te worden werkzaam gesteld.

Behalve uit den Staf zal de bereden-artillerie verder moeten bestaan uit :

3 regimenten veld-artillerie,  
het Korps Rijdende-Artillerie,  
de Schietschool-batterij en  
de Instructie-batterij.

De regimenten veld-artillerie zijn elk samengesteld uit :  
een Staf,

2 afdeelingen van 3 batterijen à 6 vuurmonden,

1 Treinafdeeling en

1 Depot.

Over de wenschelijkheid om de afdeelingen te doen bestaan uit 3 batterijen, behoeven wij niet lang uit te wijden; deze is in openbare geschriften reeds meermalen betoogd en ook in onderscheidene ontwerpen van wet betreffende de organisatie van ons leger tot grondslag aangenomen.

In de nieuwe reglementen der veld-artillerie is mede van dezen grondslag uitgegaan en wellicht zullen dan ook bij eene eventueele mobilisatie de batterijen onder het evenbedoelde verband optreden.

Het is echter de vraag of de kazerneerings- en stallingsruimte in de respectieve garnizoenen eene organisatiewijziging in vorenbedoelden zin spoedig zal toelaten en zoolang dat niet het geval is, heeft deze ook geen waarde, want wat toch beteekent het of al bepaald wordt, dat de afdeelingen in vredes-tijd elk uit 3 batterijen zullen bestaan, indien deze toch niet bij elkaar garnizoen houden en onder leiding van hunnen afdeelingscommandant worden geoefend.

De samenstelling der batterijen ondergaat geene wijziging: alleen kunnen de adjudanten-onderofficier dd. officier komen te vervallen en gereedelijk vervangen worden door wachtmeeesters met den titulairen graad van opperwachtmeeester, op denzelfden voet als zulks bij de andere wapens bestaat, hetgeen uit den aard der zaak eene belangrijke economie zou zijn.

De beide treincompagnieën worden gereorganiseerd tot eene treinafdeeling.

Een ieder, die de samenstelling onzer treinen met aandacht

nagaat, moet spoedig tot de overtuiging komen, dat deze op hoogst eigenaardige wijze is geregeld en dat zij zeker niet voldoet aan den eisch, dat het op voet van oorlog brengen spoedig en zonder veel complicatiën moet kunnen plaats hebben.

Wat toch is het geval?

Zooals bekend is, bestaan de treinen van het veldleger uit:

1°. de treinen der divisien,

2°. de treinen van het hoofdkwartier van het veldleger, van de rijdende-artillerie en den korpstrein van de genietroepen.

Op hoedanige wijze worden nu die verschillende treinen in oorlogstijd geformeerd?

Wat de divisien betreft, zoo zorgt een der treincompagnieën van het regiment veld-artillerie, tot de divisie behoorende, voor de eene helft dier treinen, de andere compagnie voor de tweede helft.

Reeds in deze organisatie ligt iets verkeers opgesloten.

De treinen eener divisie vormen te zamen één geheel en het is wenschelijk, dat één persoon voor de formeering dier treinen en voor alles wat de voorbereiding daarvan in vredestijd betreft, zorg draagt.

Wat nu de treinen van het hoofdkwartier aangaat, daarin bestaat in nog veel mindere mate eenige eenheid.

Evenals de verschillende treinen eener divisie, moeten ook de verschillende treinen van het hoofdkwartier als één geheel worden beschouwd en moet ook hier weder één officier aan het hoofd dier treinen worden gesteld, die voor de beschikbaarstelling zorg draagt.

In plaats hiervan worden echter het personeel en de paarden voor een gedeelte dier treinen geleverd door de treincompagnieën van het 1ste regiment veld-artillerie, een ander gedeelte door die van het 2de en weer een ander gedeelte door die van het 3de regiment veld-artillerie en alsof de decentralisatie in dezen nog niet groot genoeg is, worden zelfs het personeel en de paarden van de afzonderlijke treinen van het hoofdkwartier geleverd door twee verschillende treincompagnieën van een regiment.

Voldoende blijkt hieruit, dat er tusschen de vredes- en de

oorlogsorganisatie van het treinwezen geen voldoende verband bestaat.

Om aan de tegenwoordige bezwaren tegemoet te komen zou per regiment veld-artillerie ééne treinafdeeling moeten zijn ingedeeld, die bij mobilisatie het personeel en de paarden beschikbaar stelt voor de treinen der divisie, waartoe het regiment behoort, terwijl dan de treinafdeeling van het 1<sup>ste</sup> regiment veld-artillerie het personeel en de paarden levert voor het hoofdkwartier, die van het 2<sup>de</sup> regiment voor de treinen der rijdende-artillerie en voor den korpstrein van de genietroepen.

In oorlogstijd worden de zeven treinen eener divisie elk onder het bevel van een luitenant gesteld, behalve de trein voor de telegraafafdeeling, die met het oog op hare geringe getalsterkte door een opperwachtmeester kan worden gecommandeerd. De kapitein, commandant der treinafdeeling, maakt deel uit van den staf der divisie en is toegevoegd aan den commandant der artillerie, ten behoeve van de aanvulling van het treinwezen.

Met het bevel over de treinen van het hoofdkwartier wordt tevens een luitenant belast.

In vreedestijd zou dus eene treinafdeeling eene sterkte moeten hebben van 6, die van het 1<sup>ste</sup> regiment veld-artillerie van 7 luitenants.

De dienst bij de treinafdeelingen in vreedestijd zal evenwel niet van dien aard zijn, dat een talrijk luitenants-personeel daarbij een vereischte is, 4 luitenants per treinafdeeling zal wol voldoende zijn.

De 7 overige luitenants, welke bij mobilisatie voor de treinen beschikbaar moeten zijn, komen dan als volgt disponibel, t. w. 2 luitenants van het materieel en 5 luitenants van de hierna te noemen Schietschool- en Instructiebatterijen.

Het is uit den aard der zaak duidelijk, dat indien eenmaal de bereden- en de niet bereden-artillerie van elkander gescheiden zijn, ook elk gedeelte voor zichzelf moet kunnen zorgen, wat betreft beproeving van materieel en onderricht in vuurleiding en waarneming van vuur, kortom ten aanzien van die aangelegenheden, waarin thans voor het geheele Wapen wordt voorzien door de Artillerie-schiet-school.

Van daar dat eene Schietschool-batterij bij eventueele splitsing in het Wapen een onafwijsbare eisch is.

Wat de beproeving van materieel betreft, zoo is het verkeerdt zulks uitsluitend te doen geschieden door de batterijen der regimenten; zij kan in eerste instantie veel beter en met meer zorg plaats hebben bij eene schietschool-batterij, waar men zich niet behoeft bezig te houden met de opleiding van personeel, dan bij de batterijen, waarbij de opleiding van het personeel hoofzaak is, en waar de tijd, voor de opleiding gegeven, wij herhalen het, toch reeds niet te ruim is toegemeten.

Behalve met betrekking tot het vorenstaande, zal bij eene scheiding tusschen bereden- en niet bereden-artillerie de behoefte aan eene schietschool-batterij zich toch ook al dadelijk gaan doen gevoelen, indien men in het oog houdt, dat het bij zoodanige scheiding niet zou aangaan de officieren der bereden-artillerie een cursus in waarneming en leiding van vuur, die voor ieder officier onontbeerlijk moet worden geacht, te doen volgen bij de Artillerie-schietschool, welke inrichting bij eene eventueele scheiding geheel behoort te ressorteeren onder de artillerie te voet.

De hiervoren omschreven werkkring der Schietschool-batterij is ruim genoeg om haar bestaan als zoodanig te wettigen.

Hare organisatie zou de navolgende kunnen zijn n.l.

- 1 Kapitein.
- 2 Luitenants.
- 1 Opperwachtmeester.
- 5 Wachtmeesters.
- 5 Korporaals.
- 1 Trompetter.
- 1 Hoefsmid.
- 1 Zadelmaker.
- 12 Vrijwilligers.
- 36 Miliciens.
- 3 Officiers- en 40 troepenpaarden.

De miliciens worden genomen van de regimenten veld-artillerie uit de zoodanigen, die een jaar onder de wapenen zijn geweest.

Een getal van vier stukken is voor de Schietschool-batterij voldoende; de paarden kunnen in den aanvaug genomen worden uit die der batterijen veld- en rijdende-artillerie, welke niet meer ten volle geschikt zijn voor den dienst te velde; daar echter de totale sterkte der bereden-artillerie met 40 paarden zal worden vermeerderd, zal op eene meerdere jaarlijksche aanschaffing van vier paarden moeten worden gerekend.

In geval van mobilisatie wordt de Commandant der Schietschool-batterij toegevoegd aan den Commandant van het Veldleger, terwijl alsdan de luitenants hunne bestemming bij de treinafdeelingen volgen, zooals bereids is aangegeven. Het overige personeel alsmede de paarden dient tot aanvulling der treinen.

De Schietschool-batterij zou te *Arnhem* garnizoen kunnen houden en hare schietoefeningen kunnen houden op het terrein, dat ook reeds door de rijdende-artillerie daarvoor wordt gebruikt.

In verband hiermede zou het vermoedelijk noodig zijn de Instructie-batterij te verplaatsen, welke alsdan zou moeten worden overgebracht naar een garnizoen, waar de beste gelegenheid bestaat haar te kazerneeren en te stallen.

Dat zij alsdan geen onderdeel meer zou kunnen nitmaken van de rijdende-artillerie zal geen bezwaar opleveren, aangezien zij zeer goed op zichzelf kan staan. Zij dient toch tot vorming van kader voor de geheele bereden-artillerie en evenals de Instructie-compagnie een zelfstandig onderdeel vormt, zou ook de Instructie-batterij rechtstreeks kunnen ressorteeren onder den Inspecteur der bereden-artillerie.

Wat het officierskader betreft, zou de Instructie-batterij kunnen bestaan uit 1 kapitein en 3 luitenants; bij mobilisatie treedt eerstgenoemde op als commandant van het depot der rijdende-artillerie, laatstgenoemden als luitenants bij de treinen van het Veldleger.

## 2<sup>o</sup> *De niet Bereden-Artillerie.*

### *A. De artillerie te voet.*

Het bevel over de artillerie te voet wordt opgedragen aan den Inspecteur der artillerie te voet, die mede het bestuur heeft

over het materieel der artillerie, opgelegd in de vestingen, forten en magazijnen, met uitzondering van het materieel bestemd voor het veldleger en dat opgelegd in de Stapelmagazijnen en voorts het bestuur over het materieel, dat bij de korpsen onder zijne bevelen in gebruik is.

Hij staat onder de onmiddellijke bevelen van den Minister van Oorlog.

Is bij de organisatie der bereden-artillerie uiteengezet, waarom het niet wenschelijk voorkwam de regimenten veld-artillerie te stellen onder de bevelen van de divisie-commandanten, bij de organisatie der artillerie te voet zullen wij een oogenblik stilstaan bij de quaestie of het al dan niet aanbeveling verdient de artillerie te voet reeds in vreedestijd te stellen onder de commandanten, die daarover ook in oorlogstijd zullen te bevelen hebben n.l. de commandanten der liniën en stellingen.

Ook deze toestand komt niet gewenscht voor en wel om dezelfde reden als waarom de plaatsing der batterijen onder de divisie-commandanten afkeuring verdiende; bij de artillerie te voet spreekt dit zelfs in nog sterker mate. Want door den korten diensttijd van den vesting-artillerist bestaat er nog minder gelegenheid om de vestingtroepen samen te oefenen dan de veldtroepen. De omstandigheid toch, dat alle werkzaamheden aan het materieel in de magazijnen, vestingen en forten door de vesting-artillerie moeten geschieden, is oorzaak, dat aan de eigenlijke opleiding van den kanonnier slechts eenige maanden kunnen worden besteed en die opleiding derhalve slechts eene détailopleiding kan zijn.

Wat de organisatie der vesting-artillerie verder betreft, deze kan bij onze toestanden slechts zijn eene organisatie van louter administratieve aard, eenheden van tactischen aard bestaan bij onze vesting-artillerie niet. Noch de commandanten der compagnieën, noch de hoofdofficieren zullen in oorlogstijd de troepen onder hunne bevelen hebben, die in vreedestijd onder hen ressorteeren.

Nu kan men zich natuurlijk afvragen, hoedanig men de vesting-artillerie zou kunnen reorganiseeren, dat zij ook in tactischen zin eene beteekenis had, doch wij gelooven, dat wij daarmee naar den steen der wijzen zouden zoeken.



Niet indien wij de organisatie geheel konden regelen naar gelang van de krachten, die iedere linie of stelling en elk onderdeel daarvan vorderde.

Dan zou men voor iedere groep of sector een afgerond getal compagnieën kunnen aanwijzen en deze stellen onder een officier, die in oorlogstijd zou moeten optreden als commandant der artillerie in de groep, terwijl alle compagnieën eener linie of stelling in vreedstijd gesteld zouden kunnen worden onder één hoofdofficier, die in oorlogstijd de functie zou hebben van commandant der artillerie in de linie of stelling.

Kon men dan de compagnieën legeren in kazernes, gebouwd in de centra der groepen of sectoren, had men gelegenheid hen op de verschillende werken en in het tusschenterrein te oefenen, in hetgeen zij daar in oorlogstijd zullen moeten presteeren, dan zou eene organisatie in bovenbedoelden zin zeer zeker hare waarde hebben.

Deze zal echter vooreerst nog wel tot de idealen blijven behooren, en keeren wij daarom liever terug tot de werkelijkheid, onze organisatie der vesting-artillerie in regimenten van 10 compagnieën, eene organisatie die, bij behoud van de bestaande sterkte aan vesting-artillerie, zoo spoedig nog niet door eene betere zal te vervangen zijn.

Eenmaal heeft men eene organisatie in anderen zin in het leven geroepen, doch deze heeft ook weinig aan de verwachtingen beantwoord; ik bedoel nl. de organisatie der vesting-artillerie van het jaar 1878.

In tactischen zin had deze organisatie dan ook weinig of geen waarde.

Oppervlakkig beschouwd geleek het zeer fraai, dat de commandanten van het materieel in de verschillende verdedigingsstellingen ook het personeel commandeerden voor die verschillende verdedigingsstellingen aangewezen, doch in de eerste plaats waren die commandanten in vreedstijd toch niet de commandanten dier troepen in oorlogstijd, terwijl verder de organisatie een groot deel van hare waarde, indien zij die al mocht hebben bezeten, verloor, doordien verschillende onderdeelen nit gebrek aan kazerneeringsruimte toch niet daar konden worden ondergebracht, waar de organisatie zulks verlangde.

Omtrent de organisatie der artillerie te voet kunnen wij thans kort zijn.

De Staf bestaat behalve uit den Inspecteur uit:

- 1 Luitenant-kolonel of majoor, toegevoegd aan den Inspecteur,
- 1 Kapitein, toegevoegd,
- 1 Kapitein-adjutant,
- 1 Luitenant-kolonel of majoor en 2 kapiteins, werkzaam aan het Departement van Oorlog.

Voorts zal de artillerie te voet zijn samengesteld uit:

- 4 regimenten vesting-artillerie,
- het Korps Pantserfort-artillerie,
- de Artillerie-schietschool en
- de Instructie-compagnie.

De organisatie dezer verschillende onderdeelen zal thans verder geen onderwerp van bespreking uitmaken, aangezien anders van zelf eenige zeer gewenschte uitbreidingen op het tapijt zouden moeten worden gebracht en wij dus daarbij aan het eenmaal ingenomen standpunt, waarbij werd uitgegaan — wat de hoofdzaken betreft — van de tegenwoordige sterkte van het Wapen, ontrouw zouden worden.

Alleen zij hier gereleveerd:

1°. dat het aanbeveling verdient voor de Artillerie-schietschool een afzonderlijk detachement te hebben, buiten het regimentsverband staande, omdat zooals de toestand thans is, 2 compagnieën uit de hand zijn van den regimentscommandant.

2°. dat het een eisch des tijds is om enkele compagnieën vesting-artillerie te hebben, bestemd voor de bediening van gemakkelijk beweegbaar vestinggeschut.

In bijna alle landen is men er op uit eene mobiele vesting-artillerie in het leven te roepen, wier taak is de bediening van mortier- of houwtserbatterijen, die in oorlogstijd worden aangespannen.

De moderne *aanvalswijze* van vestingen en forten maakt het bezit van zoodanige artillerie tot een gebiedenden eisch, doch evenzeer bestaat daaraan bij de *verdediging* onzer liniën dringend behoefte.

3°. dat het te betreuren is, dat wij niet kunnen beschikken

over afzonderlijke afdeelingen werkers, hetzij burger- hetzij militaire, ten einde daardoor de vesting-artillerie te kunnen ontheffen van de werkzaamheden aan het materieel in de magazijnen, vestingen en forten en zodoende hare eigenlijke opleiding meer tot haar recht te kunnen laten komen.

### *B. De Artillerie-Inrichtingen.*

Omtrent de organisatie der Artillerie-inrichtingen zullen wij kort zijn. Zij is geheel eene aangelegenheid van technischen aard en zou niet in den kring onzer beschouwingen behoeven te worden opgenomen, ware het niet dat zij, wat het officierspersoneel betreft, met ons onderwerp in zulk eene nauwe betrekking staat.

De organieke sterkte aan officieren bij de Artillerie-inrichtingen bedraagt :

- 1 Kolonel,
- 6 Luitenant-kolonels of majoors,
- 11 Kapiteins en
- 12 Luitenants.

Nu is het geheel de vraag of het wenschelijk is, dat vorenbedoeld personeel wordt verkregen uit het leger en op gezetten tijd in den troep terugkeert, dan wel of het een korps moet vormen, dat steeds tot de Inrichtingen blijft behooren en dus feitelijk buiten het leger staat.

Den laatsten toestand zouden wij verkeerd achten. Het ontwerpen en de aanmaak van oorlogsmaterieel moet naar onze meening zijn opgedragen aan personen, die in de practijk met zoodanig materieel hebben omgegaan en blijven omgaan, aan militairen van professie en daarom zou het ons allermiinst wenschelijk voorkomen, dat vorenbedoeld personeel een gesloten korps vormde.

Bovendien zou de afzonderlijke opleiding voor dat personeel op groote bezwaren stuiten.

Eenmaal vaststaande, dat men van de officieren der Artillerie-inrichtingen geen afzonderlijk korps wil maken, doet zich natuurlijk de vraag voor uit welk Wapen die officieren moeten worden gerecruteerd.

Het antwoord hierop is spoedig gegeven.

Gaat men na dat, ofschoon aan de Artillerie-inrichtingen materieel wordt vervaardigd ten behoeve van de verschillende wapensoorten, de vesting-artillerie toch verreweg het leeuwendeel vraagt, dan is het ook rationeel, dat de officieren, werkzaam aan de Inrichtingen, uit de vesting-artillerie voortkomen.

Hierbij komt nog dat de opleiding dier officieren, speciaal in de wis- en scheikunde, waarborgen oplevert, dat de grondslagen om zich in technische richting verder te bekwamen, voldoende gelegd zijn.

Aan het hoofd der Artillerie-inrichtingen wordt evenals thans een Directeur gesteld, echter met den rang van generaal-majoor of kolonel. Deze ressorteert evenals de Inspecteurs der bereden-artillerie en der artillerie te voet rechtstreeks onder den Minister van Oorlog.

Het officierspersoneel, werkzaam aan de Inrichtingen, staat geheel onder de bevelen van den Directeur; eene plaatsing daarbij geschiedt op zijne voordracht door den Minister van Oorlog.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat met eene splitsing tusschen de bereden- en de niet bereden-artillerie ook behoort samen te gaan eene afzonderlijke bevordering voor elk der beide gedeelten.

Gaat men hiertoe niet over, doch laat men de bevordering over het geheele Wapen geschieden, dan zal zulks onvermijdelijk tot allerlei complicatiën aanleiding geven en men zal telkens genoodzaakt zijn om met het commando over batterijen, compagnieën of hoogere eenheden officieren te belasten van lagere rang dan die, welke met het commando overeenkomt, hetgeen het prestige van het commando niet verhoogt, doch ook onbillijkheden schept en ontevredenheid wekt.

Dat eene afzonderlijke bevordering voor elk der beide gedeelten tot geenerlei bezwaren aanleiding kan geven, moge blijken uit de numerieke opgaven omtrent het aantal opper-, hoofd- en subalterne officieren bij elk der beide hoofdonderdeelen van het Wapen. (1)

(1) Zie de Bijlagen II en III.

Beschouwen wij de bereden-artillerie, dan blijkt dat deze aan officierspersoneel zal tellen :

1 generaal-majoor, 3 kolonels, 9 luitenant-kolonels en majoors, alsmede 32 kapiteins en 93 luitenants.

Vergelijken wij daarmede het officierspersoneel der cavalerie, dat bestaat uit : 1 luitenant-generaal of generaal-majoor, 3 kolonels, 9 luitenant-kolonels en majoors, 28 ritmeesters en 80 luitenants, dan blijkt daaruit, dat het officierskader der bereden-artillerie talrijk genoeg is om dit eene afzonderlijke bevordering te doen maken, terwijl ook de verhouding tusschen het aantal officieren in de verschillende rangen geen enkele hinderpaal voor eene afzonderlijke bevordering vormt.

De officieren der Artillerie-inrichtingen, welke zooals bereids is aangegeven, uit de artillerie te voet worden gerecruteerd, maken ook daarbij bevordering op overeenkomstige wijze als zij tegenwoordig bevordering maken bij het Wapen; het zal echter wenschelijk zijn, dat de Directeur der Inrichtingen, eenmaal als zoodanig benoemd, met het oog op zijne onafhankelijke positie, niet meer naar de artillerie te voet terugkeert, reden waarom het aanbeveling verdient, dat hij bij de Artillerie-inrichtingen den generaal-majoorrang kan bereiken.

De sterkte aan officieren der niet bereden-artillerie zal bedragen :

1 of 2 generaal-majoors, 5 of 4 kolonels, 18 luitenant-kolonels en majoors, 76 kapiteins en 163 luitenants.

De verhouding van het aantal officieren in de onderscheidene rangen is hierbij ongeveer gelijk aan die bij de bereden-artillerie, alleen is de verhouding tusschen het aantal kapiteins en luitenants bij de niet bereden-artillerie iets gunstiger.

In groote trekken heb ik u thans de organisatie der artillerie aangegeven, zooals wij ons die bij eene eventueele splitsing tusschen bereden- en niet bereden-artillerie denken.

Daaruit zal u gebleken zijn, dat twee onderdeelen uit het Wapen zijn geëlimineerd n.l. het Korps Pontonniers en het Korps Torpedisten.

Deze beide korpsen, waarbij de dienst, wij zeiden het reeds

eenmaal, met den eigenlijken artilleriedienst niets gemeen heeft, behooren dan ook in het Wapen der artillerie niet thuis.

De werkkring der pontonniers valt geheel en al samen met dien van de genietroepen, waartoe eerstgenoemden tot het jaar 1821 hebben behoord.

Nimmer lazen wij dan ook ooit eenig motief om de pontonniers tot de artillerie te doen behooren, dan alleen in Stieltjes' Militaire Studiën.

„Niets zon oneigenaardiger zijn,” zegt deze schrijver, „dan om in ons land met zijn natte grachten bij bijna alle vestingen de pontonniers van de artillerie te scheiden.”

Op dit motief is echter nog al het een en ander af te dingen.

Daargelaten dat de vestingen tegenwoordig lang niet meer zooals vroeger het hoofdzakelijk domein van de vesting-artillerie zijn, zoo zal er bovendien in de grachten onzer vestingen op pontonniergebied weinig kunnen worden verricht, dat aan de verdediging dier vestingen ten goede kan komen.

In nagenoeg geen enkel leger behooren dan ook de pontonniers tot de artillerie.

Zoo krijgt b. v. in *Rusland* elke divisie bij mobilisatie 1 sappeur-compagnie, terwijl mede 1 sappeur-compagnie bij het korps-hoofdkwartier blijft. Elke compagnie is uitgerust met een lichten bruggentrein.

Bovendien bestaan 8 pontonnierbataljons, bestemd voor het overbruggen van groote rivieren, welke in vreedstijd bij de sappeurbrigades zijn ingedeeld en in oorlogstijd naar behoefte over de legerkorpsen worden verdeeld.

In *Duitschland* heeft men eenheidspioniers, d. w. z. de manschappen der pionierbataljons zijn zoowel bestemd tot het verrichten van de verschillende pionierwerkzaamheden te velde als tot het bedienen van den bruggentrein der divisie en van het legerkorps.

Afzonderlijke pontonniers heeft men dus in *Duitschland* niet.

In *Italië* bestaat het wapen der genie uit 5 genieregimenten en 1 spoorwegbrigade; het 4<sup>de</sup> genieregiment telt o. a. 8 pontonnier-compagnieën.

Dé *Spaansche* genie bestaat uit 4 mineurregimenten, 1 pontonnierregiment, alsmede 1 spoorweg- en 1 telegraaf-bataljon.

In *Frankrijk*, waar tot voor korten tijd de pontonniers bij de artillerie behoorden, is men er thans ook toe overgegaan hunne taak aan de genie op te dragen.

In 1894 toch zijn de beide pontonnierregimenten opgeheven en is de genie belast met de bediening van den bruggentrein.

Behooren de pontonniers in geen enkel opzicht tot de artillerie, hetzelfde geldt ten aanzien van de torpedisten, welke men, maar het ons voorkomt, gereedelijk tot de marine zou kunnen doen behooren. Waar deze reeds de offensieve torpedo's voor hare rekening heeft, zal zij er wellicht ook geen bezwaar in zien belast te worden met den dienst der defensieve torpedo's. Mocht zulks wel het geval zijn, dan zou de genoemde dienst nog beter tot de genie dan tot de artillerie gerekend kunnen worden. De genie legt de mijnen te land, waarom ook niet die te water?

Thans een enkel woord over de financieële zijde van het vraagstuk.

Volgens de tegenwoordige organisatie van het Wapen bedraagt het organiek getal officieren, met uitzondering van die der pontonniers en torpedisten :

3 Generaal-Majors.

8 Kolonels.

27 Luitenant-Kolonels en Majors.

112 Kapiteins en

256 Luitenants.

Bij de ontworpen organisatie is de organieke sterkte aan officieren 1 kolonel en 4 kapiteins minder, hetgeen eene bezuiniging geeft van f 15.000.

De vervanging van de adjudanten-onderofficier dd. officier bij de batterijen door wachtmeesters met den titulairen graad van opperwachtmeester, geeft eene bezuiniging van  $20 \times f 380 = f 7600$ .

Aangezien door de samenvoeging van 2 treincompagnieën tot eene treinafdeeling 3 opperwachtmeesters en 3 fouriers kunnen komen te vervallen, komt hierdoor aan het Rijk ten goede  $\pm f 3300$ , hetgeen eene totale bezuiniging geeft van :

$f 15.000 + f 7600 + f 3300 = f 25.900$ .

Hiertegenover staat dat de Schietschoolbatterij aan het Rijk zal kosten :

voor soldijen enz. aan het daarbij ingedeelde kader . . . .	f 8300
voor onderhand der daarbij ingedeelde paarden . . . . .	f 10800
voor meerdere jaarlijksche aanschaffing van 4 paarden	f 2300
totaal . . . . .	f 21.400.

De te maken kosten worden derhalve door de aan te brengen bezuinigingen voldoende gedekt.

Aan het einde onzer taak gekomen, blijft alleen nog over de vraag te beantwoorden: Welke maatregelen zullen moeten worden getroffen om eene volmaakte scheiding tusschen bereden- en niet bereden-artillerie in het leven te roepen en zal deze reeds dadolijk tot stand kunnen komen?

De eerste maatregel zal moeten zijn een bij Koninklijk Besluit in het leven te roepen wijziging der vredesorganisatie van het Wapen in den zin, zooals deze hiervoren is aangegeven.

Is deze wijziging tot stand gekomen, dan behoort verandering te worden gebracht in de Wet van den 28<sup>sten</sup> Augustus 1851, regelende o. m. de bevordering van de officieren der landmacht.

De 1<sup>ste</sup> zinsnede van art. 4 van de bevorderingswet toch bepaalt, dat de bevorderingen geschieden over ieder wapen afzonderlijk, doch over elk geheel wapen.

Wil men derhalve de bereden- en de niet bereden-artillerie elk eene afzonderlijke bevordering laten maken, hetgeen, zooals wij reeds betoogden, bij eene eventueele splitsing niet zal kunnen uitblijven, dan behoort mitsdien artikel 4 der Wet te worden gewijzigd.

De 1<sup>ste</sup> zinsnede van dat artikel zou alsdan kunnen luiden: De bevorderingen geschieden over ieder wapen afzonderlijk, doch over elk geheel wapen, met uitzondering voor zooveel betreft het wapen der artillerie. Bij dat Wapen geschiedt de bevordering afzonderlijk voor het bereden- en voor het niet bereden-gedeelte.

Wijders behoort ook de Wet van 21 Juli 1890 tot regeling van het Militair Onderwijs bij de landmacht eenige geringe wijziging te ondergaan in dier voege, dat nit de aan te brengen wijziging blijke, dat aan de Koninklijke Militaire Academie plaatsen worden opengesteld afzonderlijk voor de cadetten der bereden- en der niet bereden-artillerie, die e. q. benoemd wor-



den tot tweede-luitenant bij het gedeelte van het wapen, waarvoor zij zijn opgeleid.

Zijn de hiervorengenoemde wijzigingen tot stand gekomen, dan zou natuurlijk eene splitsing zeer gemakkelijk haar beslag kunnen krijgen, aangezien nagenoeg iedereen bleef in de betrekking, welke hij tot dusverre bekleedde.

Hier mag echter niet worden voorbijgezien, dat door op die wijze de scheiding plotseling tot stand te brengen, tal van personen in hunne belangen zouden worden geschaad. Wat toch is het geval?

Zooals de plaatsing van de officieren bij de bereden- en bij de niet bereden-artillerie thans geregeld is, zijn er steeds tal van kapiteins der vesting-artillerie, die op eene vacature bij het bereden gedeelte wachten, om weder daarbij te worden ingedeeld. Ging men nu eene definitieve scheiding tusschen beide gedeelten invoeren zonder overgangsbepalingen, dan zou voor die kapiteins natuurlijk de weg zijn afgesneden om ooit weder tot de bereden-artillerie terug te keeren.

Bovendien zou uit den aard der zaak voor tal van officieren de bevordering een geheel ander verloop hebben, dan wanneer zij zooals thans over het geheele Wapen plaats heeft. Met name voor de luitenants der bereden-artillerie zou bv. de bevordering veel ongunstiger worden, aangezien het grootste deel der oudere luitenants daarbij thans is ingedeeld.

Vandaar dat wel alle wijzigingen, welke zooeven werden besproken al dadelijk in het leven kunnen worden geroepen en men na het tot stand komen dier wijzigingen cadetten zal kunnen aanstellen, die eene afzonderlijke opleiding, hetzij als bereden-, hetzij als niet bereden-artillerist ontvangen en die na hun verblijf aan de Militaire Academie hetzij tot luitenant der bereden-, hetzij tot luitenant der niet bereden-artillerie worden aangesteld, doch tevens behoort in de bevorderingswet eene overgangsbepaling te worden opgenomen, die voorkomt dat persoonlijke belangen worden geschaad. Bedoelde overgangsbepaling zou b.v. als volgt geformuleerd kunnen worden: De bevordering van de officieren der artillerie, die als zoodanig zijn aangesteld vóór het tot stand komen van de wijziging in art.

4 der Wet, blijft geschieden volgens de bepalingen der ongewijzigde Wet.

In de eerste jaren zou dus de toestand zoodanig zijn, dat men een afzonderlijk bereden en een afzonderlijk niet bereden gedeelte had, waarbij de bevordering tot de verschillende rangen van de officieren, aangesteld onder de ongewijzigde Wet, bleef zooals zij thans is, terwijl ook de plaatsing dier officieren bij beide gedeelten in denzelfden geest als thans zou blijven geschieden.

Omtrent deze plaatsing zou dan evenwel moeten worden beslist door den Minister van Oorlog.

De bevordering van de officieren, die aangesteld zijn na het tot stand komen der gewijzigde Wet, zou afzonderlijk plaats hebben voor elk der beide gedeelten, naarmate daarbij vacatures ontstaan, waarbij men dan zal moeten zorgen, dat op het oogenblik dat de luitenants der bereden-artillerie, welke tot officier zijn aangesteld onder de gewijzigde Wet, in aanmerking komen voor bevordering tot kapitein, er bij de vesting-artillerie geen kapiteins meer zijn, die alleszins billijke aanspraken hebben om bij het bereden gedeelte over te gaan.

Zulks zal niet veel moeielijkheden opleveren, indien men slechts strenge eischen stelt, wat betreft de geschiktheid voor den dienst bij dat onderdeel.

Op vorenomschreven wijze kan de scheiding tusschen het bereden en het niet bereden gedeelte van het Wapen geleidelijk en zonder nadeelen voor de betrokken officieren tot stand komen.

In direct verband met meerbedoelde splitsing in het Wapen staat uit den aard der zaak de opleiding tot officier.

In dit opzicht is de tegenwoordige regeling van het Militair Onderwijs uitstekend geschikt om daartoe over te gaan.

Bij de vroegere regeling der Koninklijke Militaire Academie toch had zoowel de theoretische als de practische opleiding der aanstaande officieren geheel aan de Inrichting zelve plaats.

Had men derhalve toen de scheiding tusschen het bereden en het niet bereden gedeelte willen doorvoeren, dan had men aan de Academie de gelegenheid moeten openen om de aanstaande officieren der bereden-artillerie ook in practischen zin

voor hunne toekomstige betrekking te bekwamen en had men derhalve de Academie de beschikking moeten geven over eenige bespanningen artillerie-trekpaarden en hetgeen verder ter zake wordt vereischt.

Dat dit aanzienlijke kosten met zich zou hebben gebracht en ook uit anderen hoofde bezwaren zou hebben opgeleverd, behoeft natuurlijk geen betoog.

Volgens de nieuwe Wet op het Militair Onderwijs heeft echter de praktische opleiding van den aanstaanden officier voor een groot gedeelte bij den troep plaats, gedurende den tijd dat hij daarbij na de overgangsexamens in de zomermaanden wordt gedetacheerd.

Indien derhalve de cadetten der bereden-artillerie tijdens hun verblijf aan de Academie slechts rijkunstig onderricht ontvangen en hun de inrichting en aanwending der tuigen wordt onderwezen, twijfelen wij niet of zij zullen volkomen in staat zijn aan de praktische oefeningen der bereden korpsen in eenen graad deel te nemen.

Voor de cadetten der niet bereden-artillerie bepaalt de praktische opleiding zich dan uit den aard der zaak tot de exercitiën der artillerie te voet.

Het verschil in opleiding zal zich evenwel niet uitsluitend moeten uitstrekken tot de praktische vorming en de kennis van reglementen en voorschriften, ook wat het onderricht in andere militaire vakken betreft, zal rekening moeten worden gehouden met den geheel uiteenloopenden werkkring der beide onderdeelen.

De veldartillerie, een tactisch wapen zijnde, moet er voor den aanstaanden veld-artillerie-officier groot gewicht gehecht worden aan het onderricht in de tactische wetenschappen, terwijl voor den toekomstigen vesting-artillerist de techniek van het Wapen meer op den voorgrond moet treden.

Op die wijze zal de opleiding voor elk der beide categorieën van officieren geheel tot haar recht kunnen komen, waarvoor thans geen gelegenheid bestaat.

En wanneer dan de gevolgen eener scheiding tusschen bereden-

en niet bereden-artillerie zullen zijn, dat elk aanstaand artillerie-officier wordt opgeleid geheel overeenkomstig zijn toekomstigen werkring; dat de veld- of rijdende-artillerist niet meer behoeft te vreezen voor overplaatsing naar een gedeelte van het Wapen dat buiten zijn sfeer is gelegen; dat hij zich steeds zal kunnen blijven wijden aan den dienst, waarin hij is opgegroeid en dien hij heeft lief gekregen, dan vraag ik U, Mijne Heeren, of die scheiding niet een der meest wenschelijke organisatiewijzingen mag worden genoemd, een maatregel, die strekken zal tot duurzaam heil van het Wapen der artillerie en die de slagvaardigheid zal verhoogen van het leger, waarvan dat Wapen een deel uitmaakt.

Ik heb gezegd.

De heer VAN RAPPARD. Met genoegen heb ik, en hebben zeker velen met mij, de voordracht van den heer van der Hoog gehoord.

Het komt mij echter voor dat de geachte spreker niet genoeg in het midden heeft gebracht om den twijfel van hen, die het niet in allen deele met hem eens zijn, geheel weg te nemen. Althans bij mij is dit niet het geval.

De heer van der Hoog heeft zich m. i. te veel op theoretisch standpunt geplaatst en vooral wat hij als toestand van overgang op den voorgrond heeft gebracht, zou naar mij toeschijnt bij de uitvoering op groote moeielijkheden stuiten.

Dit zou echter nog zulk een groot bezwaar niet zijn, wanneer de zaak op zich zelve goed ware, doch ook dit schijnt mij geenszins zeker, waarom ik wil wijzen op eenige zaken, die de spreker over het hoofd heeft gezien.

Hij heeft m. i. te veel het oog gevestigd gehouden op de veld-artillerie, te weinig aandacht geschonken aan de vesting-artillerie, te veel gelet op de mogelijke voordeelen en te weinig gedacht aan de nadeelen van hetgeen door hem als wenschelijk wordt beschouwd.

Zoo bijr. acht ik het een nadeel, dat de keuze van het Wapen reeds op zeer jeugdigen leeftijd zou moeten worden gedaan, zelfs op den leeftijd van 17 of 18 jaar. M. i. moet zoo-

veel mogelijk worden voorkomen, dat reeds dan eene keuze moet geschieden, die voor het leven bindt. Thans heeft de overgang naar de verschillende onderdeelen van het Wapen plaats als men reeds eenige jaren officier is.

Mijn tweede bezwaar is, dat de afscheiding bezwaarlijk geheel uitvoerbaar zal zijn, omdat als correctief altijd overplaatsing zal moeten worden toegelaten, al ware het slechts wegens de onzekerheid of de officieren zullen voldoen bij het deel der artillerie, dat zij gekozen hebben. Reeds de fysieke gesteldheid kan die overplaatsing noodig maken.

Verder geloof ik dat het bij volkomen scheiding van bereden en niet bereden-artillerie moeilijker zal worden geschikte officieren voor speciale en voor technische betrekkingen te vinden. Wel heeft de Spreker gezegd, dat het technische deel van het Wapen tot de niet bereden-artillerie zou moeten behooren, omdat de vesting-artillerie meer materieel heeft dan de bereden-artillerie, maar dit argument schijnt mij niet zeer overtuigend.

De moeielijkheid bij de keuze voor speciale en technische betrekkingen zal zich vooral bij de aanwijzing van hoofdofficieren doen gevoelen. Bij groote legers moge dit bezwaar der splitsing minder wegen; bij legers als het onze acht ik het van veel belang.

Wijders zal de vlotheid der hoofdofficieren van de vesting-artillerie verminderen. Velen zouden het vrij wenschelijk achten, dat de compagnies-commandanten der infanterie bereden waren. Dit kan niet wegens de financiëele gevolgen en een der nadeelen hiervan is, dat de meeste infanterie-officieren eerst op eenigszins gevorderden leeftijd bereden worden. Voor de vesting-artillerie geldt dit bezwaar bij de bestaande toestanden in veel mindere mate.

Maar bovenal schijnen nog de nadeelen van geheele scheiding uit te komen bij de verdediging van ons land, die toch de toetssteen van het stelsel behoort te zijn. Bij de verdediging der liniën en stellingen zal wel altijd het veldleger moeten medewerken. Bij eene vorige gelegenheid heb ik aangegeven, welke taak, naar mijne meening, de veld-artillerie dan zal hebben te vervullen, en het lijdt voor mij geen twijfel dat hierbij de samen-

werking met de vesting-artillerie meer zal zijn verzekerd, naarmate de tactiek van dit Wapen door theoretische en praktische beoefening door de officieren der veld-artillerie beter zal zijn gekend. Omgekeerd zal ook de waarde van den officier der vesting-artillerie toenemen, indien hij de tactiek van den veldoorlog niet alleen uit de boeken maar ook door ervaring heeft geleerd. Hij zal zich dan beter kunnen indenken in hetgeen de aanvaller kan of zal willen, wat vooral van groot gewicht is in de zoo belangrijke eerste dagen van de bedreiging van een linie of stelling of bij kans op stormaanval.

Voor beide deelen van het Wapen schijnt mij dan ook de bestaande aanraking voor de verdediging van ons land een voordeel. Er zijn thans samenwerking en waardeering. Zal de splitsing niet verwijdering en ijverzucht brengen?

Waarom is die splitsing bepaald noodig? De opleiding tot officier geeft steeds meer een fond voor de kennis der verschillende onderdeelen. Naast ervaring moeten studie, plichtbesef en toewijding bij voldoende aanleg het overige doen en zij worden gelukkig bij onze artillerie-officieren nog in hooge mate aangetroffen.

Men bedenke ook, hoe in den oorlog aanvulling van het eene onderdeel van het Wapen uit het andere zeker noodig zal blijken.

Mocht de splitsing ooit komen, dan vrees ik, dat in één opzicht althans de vesting-artillerie de lijdende partij zal zijn. Want hoe men moge trachten hare oefeningen steeds minder te binden aan de exercitie-batterij en steeds meer te verplaatsen naar het terrein, nimmer zal men hierin zoo kunnen slagen, dat de dienst bij de vesting-artillerie het opwekkende karakter verkrijgt, dat zoo zeer het deel is van de oefeningen der veldtroepen. Thans brengen de overplaatsingen nieuwe frischheid in de gelederen der vesting-artillerie en kunnen hare officieren deelen in den invloed, dien de beoefening der tactiek van den veldoorlog op de besluitvaardigheid nitoeft.

Ik meen door het aangevoerde genoeg te hebben gezegd om te doen begrijpen, dat ik het door den heer van der Hoog aangeprezen stelsel nog niet als het beste kan aanvaarden. Dit wil

echter geenszins zeggen, dat er niet veel waars zou zijn in hetgeen hij gezegd heeft.

Er zijn ongetwijfeld groote voordeelen verbonden aan de splitsing, maar de nadelen schijnen mij veel gewichtiger, waarom zij mij vooralsnog voor het Wapen der artillerie niet aanbevelenswaardig toeschijnt.

Waar men iets stelt, moet men het ook trachten te bewijzen, doch het is eene eigenaardigheid van de bespreking der splitsing, dat eene poging tot bewijzen spoedig een persoonlijk karakter zou verkrijgen. Daarom meen ik slechts te mogen zeggen, dat verschillende personen m. i. bewijzen, dat de thans bestaande toestand geen nadeel behoeft te zijn. Mocht ik ooit geroepen worden om voorbeelden aan te halen, dan verzeker ik den spreker gaarne dat ik hem in het bewijs tegen zijne stelling zal betrekken.

De heer VAN HASSELT: Waar de majoor van Rappard spreker heeft bestreden, moet ik verklaren geheel met den heer van der Hoog mede te gaan.

Ik heb zelf ervaring opgedaan van het min wenschelijke van den bestaanden toestand. Mijne carrière ben ik begonnen bij de bereden-artillerie en na vele jaren werd ik kapitein bij de vesting-artillerie.

Ik moet verklaren dat mij de handen flink scheef stonden; betrekkelijk lang bleef ik bij de vesting-artillerie, bijna twee jaar; ik trachtte mij zooveel doenlijk op de hoogte te stellen van dit gedeelte van het Wapen. Sedert is er in het materieel niet veel wijziging gekomen, maar de schietregels, de vuurleiding enz. zijn zoo geheel veranderd, dat wanneer ik over eenige jaren als majoor bij de vesting-artillerie mocht worden geplaatst, ik wéer een vreemdeling zou zijn in het vak.

Ik zou den spreker wel willen vragen, waarom hij den trein bij de bereden-artillerie heeft gelaten. Die behoort al even weinig bij de artillerie als de pontonniers en torpedisten. Met de bereden-artillerie heeft hij alleen gemeen dat er paarden bij zijn en dat hij dezelfde soort tuigen gebruikt.

Het zou wenschelijk zijn als men bij den trein min valide

officieren kon plaatsen b. v. cavalerie-officieren, die niet meer geheel voor den dienst te velde geschikt zijn.

Waar die trein dan wel bij behooren moest, kan ik zoo in eens niet zeggen, dat zou nog een punt van overweging moeten uitmaken.

De heer VAN DER HOOG. Onder dankbetuiging aan de beide sprekers voor de aandacht, welke zij aan mijne rede hebben willen wijden, wil ik in de eerste plaats trachten zooveel mogelijk te beantwoorden, hetgeen de majoor van Rappard in het midden heeft gebracht.

Mijn taak is in dit opzicht verlicht geworden door den steun, dien ik van den kapitein van Hasselt ondervond.

Volgens den majoor van Rappard zou ik niet genoeg het oog hebben geslagen op de bezwaren, die uit eene eventueele scheiding tusschen veld- en vesting-artillerie zullen voortspruiten, zou ik de zaak niet genoeg bezien hebben van uit een practisch standpunt. De bezwaren, welke de geachte spreker heeft opgesomd, hebben evenwel voor mij nimmer gewogen en vandaar dat ik ze ook niet heb gereleveerd; ik zal intusschen trachten ze ook voor u uit den weg te ruimen.

Het eerst opgenoemde bezwaar is, dat men bij eene scheiding reeds op jeugdigen leeftijd zijne keuze moet vestigen tusschen bereden- of niet bereden-artillerie. Zal zulks evenwel tot moeielijkheden aanleiding geven? Moet ook nu reeds de aanstaande officier, zoodra hij het toelatingsexamen voor de Militaire Academie heeft afgelegd, niet eene keuze doen tusschen infanterie, cavalerie, artillerie of genie, en wanneer daartegen geen bedenkingen bestaan, bestaan die dan wel, waar het geldt te kiezen tusschen bereden- of niet bereden-artillerie?

Er zou voorts geen gelegenheid meer bestaan, zegt de majoor van Rappard, om officieren der veld-artillerie, wier fysiek voor den dienst bij het bereden gedeelte minder geschikt is geworden, over te plaatsen naar de vesting-artillerie. Het komt mij echter voor, dat men zulks bezwaarlijk als nadeel eener scheiding kan aanvoeren. Want wanneer gebeurde het, dat men om die reden officieren van de bereden- naar de niet bereden-



artillerie overplaatste? Doet zich bij de cavalerie ooit de noodzakelijkheid gevoelen om voor officieren, die voor den dienst te paard ongeschikt zijn geworden, een débouché te openen, b. v. door overplaatsing naar de infanterie? Indien zulks daar niet noodig is, waarom zou het dan wel gewenscht zijn voor de bereden-artillerie?

Het is volgens den majoor van Rappard een groot voordeel van den bestaanden toestand, dat men bij de vesting-artillerie vele hoofdofficieren heeft, die aangezien zij een groot gedeelte van hun diensttijd bij de veld-artillerie hebben doorgebracht, goede ruiters zijn.

Het zou jammer zijn, beweerde de geachte spreker, om, door het tot stand brengen eener scheiding, van dat voordeel afstand te doen. Indien echter werkelijk voor de hoofdofficieren der vesting-artillerie, wat rijkunst betreft, dusdanige eischen gesteld moeten worden, dat het om die reden een voordeel genoemd moet worden bij de veld-artillerie te hebben gediend, dan is toch inderdaad eene organisatie als de tegenwoordige te betreuren, ten gevolge waarvan een groot aantal officieren van hoogen rang in dat opzicht bij hunne ranggenooten achterstaan.

Een hoofdbezwaar voor eene scheiding tusschen veld- en vesting-artillerie is er voor den majoor van Rappard daarin gelegen, dat volgens hem de samenwerking der beide onderdeelen met name bij de verdediging onzer liniën minder verzekerd zal zijn.

Wanneer ik mij niet bedrieg, is het nu ongeveer vier jaren geleden, dat de majoor van Rappard in eene onzer vergaderingen, waarin de kapitein der genie Snijders eene voordracht hield met betrekking tot de verdediging onzer liniën, meer in den breedte de taak uiteenzette, die de veld-artillerie bij de verdediging onzer liniën had te vervullen.

Ik wensch er hier op te wijzen, dat de majoor daarbij deed uitkomen, dat de veld-artillerie de gewichtige rol, die zij bij zoodanige verdediging in staat is te vervullen, hoofdzakelijk dankt aan hare organisatie. Ik beaam dit volkomen, maar dan zal ook hoe volmaakter die organisatie is, haar optreden des te meer steun geven bij de verdediging. En die organisatie is volmaakter, wanneer de officieren der veld-artillerie steeds veld-artillerist zijn en niet anders.

Bovendien, ik kan mij niet voorstellen, dat eene veld-artillerie, welke naar behooren haar taak vervult in den veld-oorlog, dit minder zou doen in den vesting-oorlog, indien eenmaal veld- en vesting-artillerie gescheiden zijn. Wordt dan in den vesting-oorlog meer vaardigheid geëischt in het nemen van besluiten, wordt er meer initiatief gevordord, is het kiezen en innemen van stellingen er mocielijker? Ik geloof het niet.

En nu toch de vordediging onzer liniën ter sprake is gebracht, wil ik nog even in herinnering brengen hoe men, bij den bestaanden toestand, die medebrengr dat men bij de vesting-artillerie alleen beschikt over jonge luitenants, in geval van mobilisatie aan zeer jeugdige officieren dikwijls commando's zal moeten toevertrouwen, die beter gegeven waren aan officieren van rijper ondervinding. Had men eene scheiding tusschen de beide onderdeelen, dan zou dit nadeel uit den aard der zaak niet bestaan, omdat men dan ook bij de vesting-artillerie zou kunnen beschikken over luitenants met langeren diensttijd dan tegenwoordig.

Ten slotte is nog een bezwaar van den majoor van Rappard dat aanvulling van verliezen bij de veld-artillerie in oorlogstijd uit officieren der vesting-artillerie niet meer mogelijk zou zijn. Het is echter zeer de vraag of men daartoe bij den bestaanden toestand toch ooit zou overgaan.

Bij het groot aantal werken in onze liniën is elke vesting-artillerie-officier er één, slechts noode zal men er een afstaan; heeft men bij de veld-artillerie 4 officieren voor 6 vuurmonden bij de vesting-artillerie zal men zich dikwijls met 4 of 5 maal minder officieren moeten tevreden stellen en van daar dat men naar onze meening er niet spoedig toe zal overgaan bij mobilisatie een vesting-artillerie-officier aan zijn werkkring te out-trekken.

Wanneer ik thaus, voor zoover ik uit mijne aantekeningen kan nagaan, den majoor van Rappard heb beantwoord, zoo wil ik nog met een enkel woord den kapitein van Hasselt bescheid geven op zijne vraag omtrent de organisatie der treincompagnieën.

Om mijne voordracht te bekorten, heb ik mij heden avond, wat de organisatie der onderdeelen van het Wapen betreft, in

geen beschouwingen begeben. In het gedrukte verslag wordt deze aangelegenheid evenwel nader besproken.

Waar echter de kapitein van Hasselt de treincompagnieën aan de veld-artillerie, althans aan de regimenten wenscht te onttrekken, aangezien de trein eigenlijk alleen tuigen en paarden met de veld-artillerie gemeen heeft, daar wil ik er op wijzen, dat het geheele treinwezen zich tot niet veel anders bepaalt en waar derhalve de trein, hetgeen wat hij heeft, met de veld-artillerie gemeen heeft, daar zie ik er geen bezwaar in, dat hij ook van de veld-artillerie een deel blijft uitmaken.

De heer VAN RAPPARD. De repliek heeft mij niet van ongelijk overtuigd. Ik wensch niet op alle punten in te gaan, maar moet opkomen tegen de vergelijking van een overgang van de veld-artillerie naar de vesting-artillerie met die van de cavalerie naar de infanterie. Ook blijft het mij voorkomen, dat voor onzen vestingoorlog een groot voordeel ontstaat, indien onze officieren der bereden-artillerie de tactiek der vesting-artillerie door ervaring hebben leeren kennen en omgekeerd.

In antwoord aan den heer van Hasselt wensch ik alleen te zeggen dat ik het bezwaar, waarop hij gewezen heeft ook onderzonden heb, doch dat dit niet overwegend bleek te zijn.

Bovendien is het zeer van beteekenis verminderd, aangezien de officieren, die tegenwoordig den kapiteinsrang bereiken, zich niet meer gelijk zij, die eenige jaren geleden werden overgeplaatst, op de hoogte moeten stellen van geheel ander materieel dan dat, waarmede zij hunne opleiding ontvingen.

Overigens leide men geenszins uit mijne bestrijding af, dat er niet veel is in de lezing, wat ik waardeer. Dit doe ik wel, en mede om die reden heb ik gemeend eenige der punten te moeten aangeven, waarin ik van den geachten spreker verschil.

De heer KATTENBUSCH. Ik had gaarne een antwoord vernomen op de vraag, ook door den majoor van Rappard gesteld, waarom de heer van der Hoog de officieren voor de Artillerie-inrichtingen alleen wil gerecruteerd hebben uit de vesting-artillerie en waarom niet uit de beide deelen van het Wapen.

De veld-artillerie zal toch ook wel technisch ontwikkelde officieren willen bezitten, terwijl aan de andere zijde de Artillerie-inrichtingen gaarne de behoeften van het bereden gedeelte van het Wapen zullen willen kennen.

Een plaatsing van officieren van de bereden artillerie bij de Artillerie-inrichtingen zal, naar mijne meening dan ook in het belang van beide partijen zijn.

De heer VAN DER HOOG. De belangstelling, die de majoor van Rappard in het door mij gekozen onderwerp aan den dag legt, waardeer ik ten zeerste.

Nog slechts een enkel woord.

Waar ik er op wees, dat zich bij de cavalerie nooit de behoefte doet gevoelen om officieren van dat Wapen b.v. naar de infanterie over te plaatsen, meende de majoor van Rappard, dat de werkkring van beide wapens te veel verschilt, dan dat van eene overplaatsing sprake zou kunnen zijn. Ik meen evenwel dat, waar er quaestie is van overeenkomst tusschen twee wapens, deze grooter is tusschen cavalerie en infanterie, dan tusschen veld- en vesting-artillerie. De tactiek der eerstgenoemde wapens raakt elkaar toch in menig opzicht, waarvoor ik slechts in herinnering behoef te brengen dat belangrijk onderdeel der tactiek, de veiligheidsdienst. Overigens wensch ik er nog met nadruk op te wijzen, dat men uit mijn betoog geenszins moet afleiden, dat al wensch ik eene scheiding voor de officieren in den dienst bij veld- en vesting-artillerie en eene speciale opleiding voor elk der beide categoriën, ik daarom gekant zou zijn tegen algemeene ontwikkeling.

Waar sprake is van samenwerking in het gevecht tusschen twee wapens, daar is het zeker wel tusschen de infanterie en de veld-artillerie, van daar dat de veld-artillerist met de tactiek der infanterie volkomen vertrouwd moet zijn, doch daarvoor behoeft hij bij het Wapen zelf nog geen dienst te hebben gedaan.

Hetzelfde is het geval met veld- en vesting-artillerie. De veld-artillerist behoort bekend te wezen met de tactiek van den vesting-oorlog, doch dat hij daarvoor den practischen dienst der

vesting-artillerie moet hebben verricht, wil er bij mij niet in.

Den kapitein Kattenbusch ben ik dankbaar, dat hij er mij aan heeft herinnerd, dat ik eene opmerking van den majoor van Rappard betreffende de indeeling van officieren bij de Artillerie-inrichtingen niet heb beantwoord. De geachte spreker vraagt, waarom ik deze officieren speciaal uit de vesting-artillerie wil recruteeren. Ik heb op dit punt geen bepaalde voorliefde, doch het kwam mij rationeel voor dat, waar de Inrichtingen voor verreweg 't grootste gedeelte werken ten behoeve der vesting-artillerie en waar ingeval van scheiding met betrekking tot de opleiding van de officieren der vesting-artillerie, de nadruk zal moeten gelegd worden op het onderricht in de techniek der artillerie, de officieren der Inrichtingen uit de niet bereden-artillerie worden gekozen en daarbij bevordering maken. Intusschen belet zulks niet dat daar, waar het noodig en wenschelijk blijkt, officieren der bereden-artillerie bij een of meer Artillerie-inrichtingen worden gedetacheerd.

De VOORZITTER. Wanneer thans niemand meer het woord wenscht te voeren, dan wensch ik ook namens de geheele vergadering den spreker dank te zeggen voor zijne gehouden voordracht, die uitmuntte door een logische en duidelijke voorstelling van het door den spreker verdedigde standpunt. Er moge omtrent verschillende punten verschil van gevoelen bestaan, doch zeker zullen wij het allen hierin eens zijn, dat de spreker op talentvolle wijze ons een aangenamen en nuttigen avond heeft bezorgd.

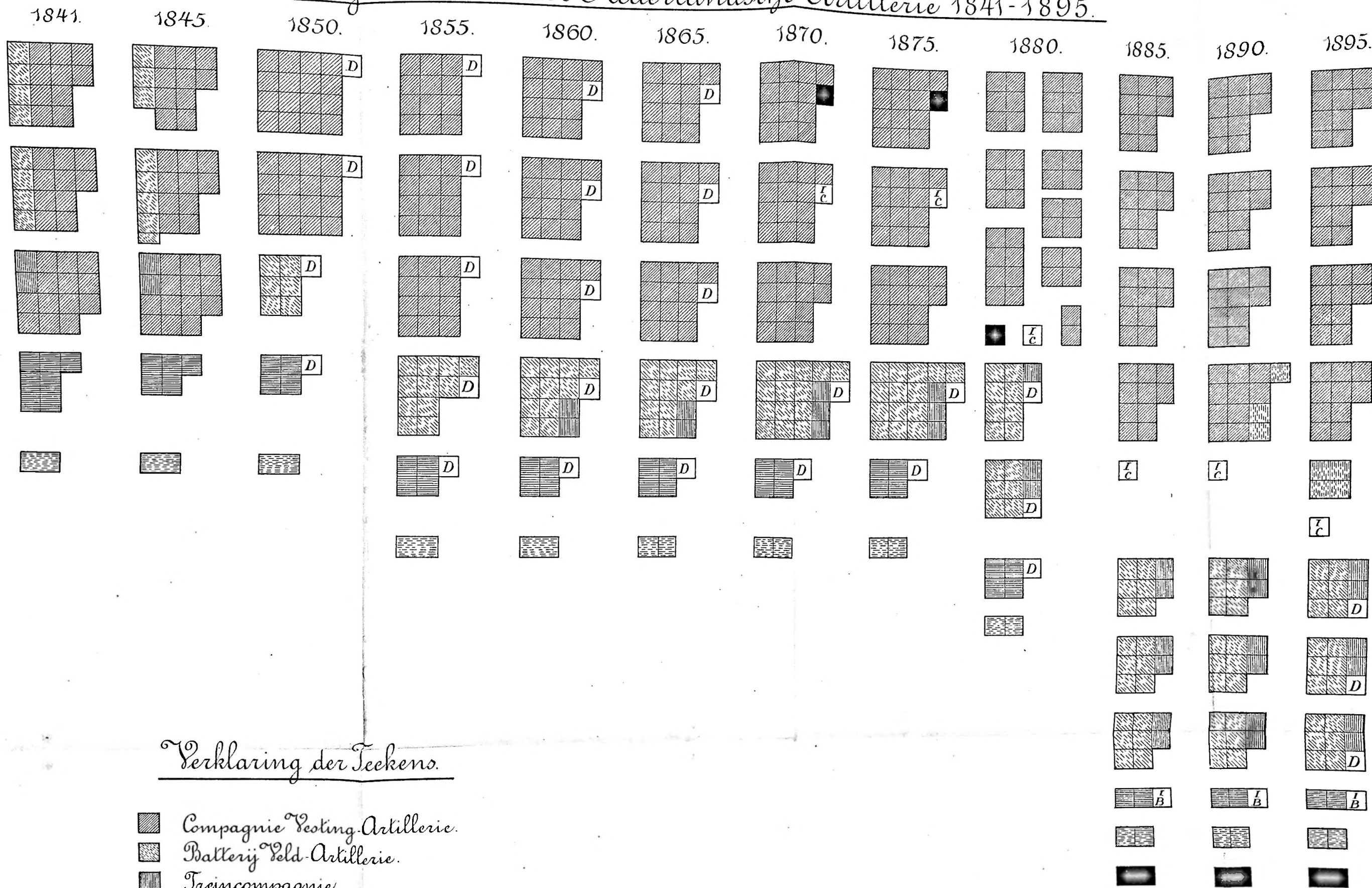
De vergadering wordt hierop gesloten.

*De Secretaris*

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN.

---

Organisatiën der Nederlandsche Artillerie 1841-1895.



Verklaring der Teekens.

-  Compagnie Vesting-Artillerie.
-  Batterij Veld-Artillerie.
-  Treincompagnie.
-  Batterij Rijdende Artillerie.
-  Compagnie Pantserfort-Artillerie.
-  Compagnie Pontonniers.
-  Compagnie Torpedisten.
-  Instructie-Compagnie.
-  Instructie-Batterij.
-  Depôt.

## BIJLAGE II.

## Officierspersoneel der Bereden-Artillerie.

	Generaal-Majoor.	Kolonels.	Luitenant-Kolonels of Majors.	Kapiteins.	Eerste of Tweede- Luitenants.	Opmerkingen.
<i>Staf der Bereden-Artillerie.</i>						
Inspecteur . . . . .	1	—	—	—	—	
Toegevoegde Hoofdofficieren . . . . .	—	—	2	—	—	
Kapitein-Adjutant . . . . .	—	—	—	1	—	
Luitenants v. h. materieel . . . . .	—	—	—	—	2	
Totaal van den Staf . . . . .	1	—	2	1	2	
<i>Een regiment Veld-Artillerie.</i>						
Staf van het Regiment . . . . .	—	1	—	1	—	
2 Afdelingsstaven . . . . .	—	—	2	—	2	
6 Batterijen . . . . .	—	—	—	6	18	
1 Treinafdeeling . . . . .	—	—	—	1	4	
1 Depot . . . . .	—	—	—	1	2	
Totaal van een regiment . . . . .	—	1	2	9	26	
<i>Het Korps Rijdende-Artillerie.</i>						
Staf van het Korps . . . . .	—	—	1	—	2	
2 Batterijen . . . . .	—	—	—	2	6	
Totaal van het Korps . . . . .	—	—	1	2	8	
Instructie-batterij . . . . .	—	—	—	1	3	
Schietschool-batterij . . . . .	—	—	—	1	2	
<i>De Bereden-Artillerie.</i>						
Staf . . . . .	1	—	2	1	2	
3 Regimenten Veld-Artillerie . . . . .	—	3	6	27	78	
Het Korps Rijdende-Artillerie . . . . .	—	—	1	2	8	
De Instructie-batterij . . . . .	—	—	—	1	3	
De Schietschool-batterij . . . . .	—	—	—	1	2	
Totaal-Generaal . . . . .	1	3	9	32	93	

## BIJLAGE III.

## Officierspersoneel der niet-Bereden Artillerie.

	Generaal-Majoor.	Kolonels.	Luitenant-Kolonels of Majors.	Kapiteins.	Eerste- of Tweede- Luitenants.	Opmerkingen.
<b>Artillerie te voet.</b>						
<i>Staf der Artillerie te voet.</i>						
Inspecteur . . . . .	1	—	—	—	—	
Toegevoegde Hooflofficier . . . .	—	—	1	—	—	
Toegevoegde Kapitein . . . . .	—	—	—	1	—	
Kapitein-Adjutant . . . . .	—	—	—	1	—	
Officieren, werkzaam aan het Dep. van Oorlog . . . . .	—	—	1	2	—	
Totaal van den Staf. . . . .	1	—	2	4	—	
<i>Een regiment Vesting-Artillerie.</i>						
Staf van het Regiment . . . . .	—	1	2	4	3	
10 compagnieën . . . . .	—	—	—	10	30	
Totaal van een regiment . . . . .	—	1	2	14	33	
<i>Het Korps Pantserfort-Artillerie.</i>						
Staf van het Korps . . . . .	—	—	1	—	1	
4 compagnieën . . . . .	—	—	—	4	12	
Totaal van het Korps . . . . .	—	—	1	4	13	
<i>Instructie Compagnie . . . . .</i>	—	—	—	1	5	
<i>Artillerie-Schietschool . . . . .</i>	—	—	1	—	1	
<i>De Artillerie te voet.</i>						
Staf . . . . .	1	—	2	4	—	
4 Regimenten Vesting-Artillerie.	—	4	8	56	132	
Het Korps Pantserfort-Artillerie.	—	—	1	4	13	
De Instructie Compagnie . . . . .	—	—	—	1	5	
De Artillerie-Schietschool . . . . .	—	—	1	—	1	
Totaal der Artillerie te voet.	1	4	12	65	151	



	Generaal-Majoor.	Kolonels.	Luitenant-Kolonels of Majoors.	Kapiteins.	Eerste- of Tweede- Luitenants.	Opmerkingen.
<b>Artillerie-Inrichtingen.</b>						
<i>Directie der Inrichtingen.</i>						
Directeur . . . . .	1 <sup>(1)</sup>	—	—	—	—	(1) Generaal-Majoor of Kolonel.  (2) 2 Generaal-Majoor en 4 Kolonels of 1 Generaal-Majoor en 5 Kolonels.
Toegevoegde Hoofdofficier . . . . .	—	—	1	—	—	
Kapiteins . . . . .	—	—	—	2	—	
Kapitein-Adjutant . . . . .	—	—	—	1	—	
Totaal der Directie . . . . .	1 <sup>(1)</sup>	—	1	3	—	
Constructie-werkplaatsen . . . . .	—	—	1	2	5	
Pyrotechnische werkplaatsen . . . . .	—	—	1	2	2	
Werkplaatsen voor draagbare wapenen . . . . .	—	—	1	1	2	
Geschutgieterij . . . . .	—	—	1	1	1	
Commissie van proefneming . . . . .	—	—	1	2	2	
Totaal der Artillerie-Inrichtingen.	1 <sup>(1)</sup>	—	6	11	12	
<i>De niet-Bereiden Artillerie.</i>						
De Artillerie te voet . . . . .	1	4	12	65	151	
De Artillerie-Inrichtingen . . . . .	1 <sup>(1)</sup>	—	6	11	12	
Totaal-Generaal . . . . .	2 <sup>(2)</sup>	4 <sup>(2)</sup>	18	76	163	